

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Bakalářská práce 2015

2015

Aneta Kletečková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Aneta Kletečková

**Speciesismus v moderní společnosti?
Sociologický výzkum o postojích k využívání
zvířat v naší kultuře**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Aneta Kletečková**

Vedoucí práce: **PhDr. Tereza Vandrovcová**

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

KLETEČKOVÁ, Aneta. *Speciesismus v moderní společnosti? Sociologický výzkum o postojích k využívání zvířat v naší kultuře*. Praha, 2015. (49) s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Tereza Vandrovcová.

Abstrakt

Tato bakalářská práce je věnována analýze postojů jednotlivců k využívání zvířat v moderní společnosti. Hlavním cílem práce je především sociologická analýza zvoleného problému, která je provedena na základě uskutečněného kvalitativního výzkumu. Tento výzkum byl inspirován a koncipován velmi obdobně jako britský výzkum z roku 2008 s názvem *Justifying Attitudes toward Animal Use: A Qualitative Study of People's Views and Beliefs*, jehož autorkami jsou Sarah Knight a Louise Barnett. Následně byla provedena komparace výsledků se zmíněným výzkumem.

Nejprve je uvedena teoretická část, v níž je důraz kladen na sociologické ukotvení tématu pomocí konceptů, které mají nepochybně velký vliv na formování názorů a postojů člověka. Pozornost je věnována sociologii vědění a s ní spojené problematice sociálních konstrukcí reality, dále konceptu modernity, kultury a morálky. Představen je taktéž pojem speciesismus a zmíněna je taktéž problematika informovanosti.

Následuje praktická část, která je zaměřena na analýzu získaných informací v oblastech relevantních pro výzkum, a to sice v oblasti vivisekce, jatečného a kožešinového průmyslu. Kromě analýzy základních faktorů vedoucích k utváření postojů jedinců je uvedena i kapitola týkající se názorové odlišnosti aktivistů od zbytku respondentů a také náhled na problematiku existence speciesismu. Poslední částí práce je diskuze obsahující popis zjištěného, shod a rozdílů s výchozím výzkumem.

Abstract

This bachelor thesis deals with attitudes towards using animals in modern society. The goal of my thesis is the sociological analysis of the problem, which is based on my own qualitative research. This research was inspired by British research from 2008 - Justifying Attitudes towards Animal Use: A Qualitative Study of People's Views and Beliefs written by Sarah Knight and Louise Barnett. Subsequently the comparison with the British results was implemented.

First is the theoretical part where the emphasis is on the sociological reinforcing of the theme using concepts which have undoubtedly big impact on forming individuals' opinions and attitudes. The attention is focused on the sociology of knowledge and also on the social construction of reality, on the concept of modern society, culture and ethic. The term speciesism and the level of awareness is mentioned.

The practical part is focused on the analysis of information discovered in important fields of research such as vivisection, fur and leather industry and food-processing industry. Apart from the analysis of basic factors which form individuals' attitudes, the aim of this part is to describe differences between activists and the rest of respondents and also issue of speciesism. The last part of this thesis is a discussion describing results which are compared with the results from British research.

Klíčová slova

moderní společnost, využívání zvířat, postoje, kvalitativní výzkum, speciesismus, kultura

Keywords

modern society, animal use, attitudes, qualitative research, speciesism, culture

Rozsah práce: 77 585

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Aneta Kletečková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své konzultantce PhDr. Tereze Vandrovcové za její vstřícnost, ochotu a podnětné rady a připomínky k mé práci.

Institut sociologických studií
Projekt bakalářské práce

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

Obsahová analýza kampaní za práva zvířat v kontextu vývoje práv zvířat v moderní společnosti

DIPLOMANT: Aneta Kletečková

KONZULTANT: PhDr. Tereza Vandrovcová

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala analýzu kampaní za práva zvířat v kontextu vývoje práv zvířat v moderní společnosti. Téma týkající se práv zvířat jsem zvolila především proto, že mě dlouhodobě velice zajímá a také si myslím, že společnost nevěnuje tomuto závažnému kosmopolitnímu problému dostatečnou pozornost, kterou by si určitě zasloužil.

Zpočátku budu věnovat pozornost historii vývoje práv zvířat. Začnu antikou, protože již zde má tato historie své počátky, a postupně se dostanu až k moderní době. Uvedu nevýznamnější osobnosti, organizace a činy v této oblasti.

Poté plynule navážu současnou situací a hlavními organizacemi a aktéry v tomto dění. Představím důležité kampaně i jejich dosavadní výsledky. Uvedu významné autory a jejich díla, která mnoho lidí přiměla k tomu stát se vegetariány a být citlivější jak k ostatním tvorům žijícím na planetě, tak i k planetě samotné. Taktéž budu věnovat pozornost osobnostem z oblasti showbyznysu, které své známé jméno a tvář propůjčily reklamním kampaním na pomoc zvířatům a samy přizpůsobily svůj životní styl humánním zásadám.

V další části práce už se budu věnovat jednotlivým kampaním za práva zvířat v konkrétních oblastech, a to tedy kampaním týkajícím se hospodářských zvířat, kožešinových zvířat chovaných v zajetí, vybíjení tuleňů pro kožešiny, dále pak vivisekce prováděné na zvířatech. Případně také cirkusovým zvířatům a vybíjení mořských živočichů – především delfínů a velryb, pokud by se mi povedlo navázat kontakt se zahraničními organizacemi PETA a Sea Shepherd, které se věnují i těmto kampaním. Každé této části se budu podrobně věnovat. Přiblížím tedy, jak přesně probíhá chov, lov a zabíjení zvířat, uvedu veškeré kampaně, prozatímní výsledky a zabývat se budu i právní stránkou věci.

2. Teoretická východiska

Základními pojmy, které je zde třeba zmínit, jsou zvyklosti a výchova. Společnost je zvyklá jíst maso, nosit pravé kožešiny, chodit do cirkusu či používat kosmetiku testovanou na zvířatech. Tyto zvyky jsou předávány z generace na generaci a již malé děti jsou dle toho vychovávány. Je nutné zmínit, že ne vždy byla zvířata týrána a zabíjena z pouhého rozmaru nebo nenasytnosti. Zvířata byla zabíjena z nutné potřeby přežití, např. pro maso a kožešiny.

Jde tedy především o to, co současná společnost považuje za přirozené a normální.

3. Cíle bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je analýza vývoje práv zvířat v kontextu vývoje společnosti. Tedy jak se mění hlavní témata kampaní, jakých výsledků dosáhly organizace bojující za práva zvířat, jak se postupem času mění citlivost společnosti na tato témata, jak se zapojuje veřejnost a podobně. Pomocí výzkumů s jednotlivými organizacemi bojujícími za práva zvířat budu analyzovat veškeré aspekty tohoto týrání, dopady na životní prostředí, a především kampaně za práva zvířat a jejich dosavadní výsledky. Celkově bude tedy bakalářská práce zaměřena na vývoj práv zvířat.

4. Výzkumné otázky a hypotézy

Zde se budu zabývat otázkami typu, jak pomohly vývoji práv první organizace, jakým způsobem změnila práva zvířat předchozí kampaně, jak pracují současné organizace, jaké výsledky očekávají a jakých výsledků už dosáhly, jak může běžný člověk pomoci a podobně.

5. Metody a prameny

Pro praktickou část jsem zvolila kvalitativní metodu rozhovorů s lídry a členy jednotlivých organizací. Těmito organizacemi budou Svoboda zvířat, Společnost pro zvířata a Nadace na ochranu zvířat. Ráda bych také navázala kontakt se zahraničními organizacemi PETA a Sea Shepherd. Pokud by se mi to podařilo, volila bych dotazníkovou metodu.

6. Předpokládaná struktura bakalářské práce

- 1) Úvod
- 2) Teoretická východiska
- 3) Metody
- 4) Deskriptivní část
- 5) Analytická část
- 6) Závěry

7. Základní literatura k tématu

KOHÁK, Erazim. Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky. 2.vyd. Praha: SLON, 2000, 204 s. ISBN 80-85850-86-9

PATTERSON, Charles. Věčná Treblinka. Ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté. 1.vyd. Praha: Práh, 2003, 264 s. ISBN 80-7252-084-9

Elektronické zdroje:

<http://www.ochranazvirat.cz/>

<http://www.peta.org/>

<http://www.seashepherd.org/>

<http://www.spolecnostprozvirata.cz/>

<http://www.svobodazvirat.cz/>

Poznámka k projektu

Koncept práce a výzkumu se od původního projektu, který je přiložený výše, liší. Na základě bližšího prozkoumání problematiky, literatury a možností výzkumu jsem vyhodnotila, že nové zaměření je vhodnější a pro analýzu vnímání současné situace postavení zvířat ve společnosti ze sociologického hlediska také více přínosné. Z těchto důvodů se uvedený projekt neuskutečnil. Stále však pracuji s konceptem týkajícím se zvířat a jejich postavení ve společnosti, rovněž jsou do výzkumu zahrnuti i členové aktivistických organizací, avšak hlavní zaměření výzkumu je orientováno na postoje a celkové vnímání postavení zvířat v moderní společnosti.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. SOCIOLOGICKÉ UKOTVENÍ TÉMATU.....	4
1.1 MODERNÍ SPOLEČNOST	4
1.2 KULTURA	5
1.3 SOCIOLOGIE VĚDĚNÍ.....	6
1.4 MORÁLKA	7
2. DEFINICE SPECIESISMU	9
3. INFORMOVANOST	12
4. SPOLEČNOST VE VZTAHU KE ZVÍŘATŮM.....	14
5. OBLASTI VYUŽÍVÁNÍ ZVÍŘAT ŘEŠENÉ VE VÝZKUMU	16
5.1 JATEČNÝ PRŮMYSL.....	16
5.2 VIVISEKCE.....	17
5.3 KOŽEŠINOVÝ PRŮMYSL	17
6. VÝZKUMNÁ OTÁZKA	18
7. METODOLOGIE	19
7.1 PŘEDCHOZÍ VÝZKUMY	19
7.2 SBĚR DAT	20
7.2.1 Výběr a charakteristika respondentů.....	20
7.2.2 Rozhovory.....	22
8. NEJDŮLEŽITĚJŠÍ ZJIŠTĚNÍ.....	25
8.1 PŘÍSTUP K VYUŽÍVÁNÍ ZVÍŘAT	25
8.1.1 Faktor mentální kapacity zvířete	25
8.1.2 Faktor kulturní tradice a označení za domácího mazlíčka	26
8.1.3 Faktor vzhledu využívaných zvířat.....	27
8.1.4 Faktor osobní zkušenosti se zvířaty	28
8.1.5 Faktor vnímání využívaných zvířat.....	28
8.2 ÚČEL VYUŽÍVÁNÍ	30
8.2.1 Faktor klasifikace účelu využívání jako nezbytnost.....	30
8.2.2 Faktor přínosu pro společnost.....	31
8.2.3 Faktor možné alternativy.....	32
8.3 ZNALOST VYUŽÍVÁNÍ	33
8.4 AKTIVISTÉ A SPECIESISMUS VE SPOLEČNOSTI.....	36
9. DISKUZE.....	39
10. ZÁVĚR.....	41
SUMMARY	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	45
SEZNAM PŘÍLOH:	49

Úvod

Zvířata jsou odnepaměti nedílnou součástí lidské společnosti. Vztah ke zvířatům obecně a vnímání jejich postavení ve společnosti se neustále formuje, a to v závislosti na vývoji společnosti, kultuře a morálních hodnotách člověka. Jedná se o velice kontroverzní téma, ke kterému se přístup jedinců velmi různí.

V současné době jsou zvířata využívána v potravinářském, oděvním, zábavním průmyslu, dále také pro výzkumy, ať už vědecké, vojenské nebo kosmetické. Zacházení se zvířaty bývá často kritizováno především aktivisty bojujícími za jejich práva, ale také mnohými filozofy. Stručně mohu uvést například rakouského filozofa a fyzika Martina Ballucha, australského filozofa Petera Singera či amerického filozofa a historika Charlese Pattersona. Fakt, že se téma úcty ke zvířatům dostává v současné moderní společnosti do popředí, můžeme pozorovat například na vzrůstajícím trendu veganství a vegetariánství a s ním spojeném rozšiřování stravovacích zařízení a obchodů vhodných pro vyznavače tohoto životního stylu. V ekonomické oblasti si tak můžeme všimnout poklesu spotřeby masa a dalších živočišných produktů. Změnu můžeme pozorovat taktéž v oblasti práv, kdy dochází k úpravám zákona. Příkladem v České republice může být úprava občanského zákoníku, dle kterého od 1. 1. 2014 zákon již nepohlíží na živé zvíře jako na věc. Obdobných změn si můžeme povšimnout taktéž v zahraničí, a to v různých oblastech využívání zvířat. Například v Evropské unii došlo k úpravám směrnic pro nosnice a dojnice nebo k zákazu testování kosmetiky na zvířatech. Další změny zákonů proběhly mimo jiné v Rakousku, Velké Británii či Chorvatsku, kde došlo k uzákonění ukončení chovu tzv. kožešinových zvířat. Tyto a mnohé další změny indikují proměnu vnímání zvířete a jeho postavení ve společnosti.

Téma vnímání zvířat jako takových a jejich postavení v moderní společnosti je velmi aktuální a můžeme na něj pohlížet z mnoha hledisek, a to například z hlediska psychologického, filozofického či právního. Dalo by se však říci, že v sociologii je toto téma poměrně nové a neprobádané, a to obzvlášť v české sociologii. Zkoumat tuto tematiku ze sociologického hlediska mi tudíž připadá velmi zajímavé a přínosné.

Předchozí výzkumy na toto téma se týkaly veřejného mínění a byly převážně kvantitativního charakteru; zohledňujícími faktory byly například pohlaví, věk, náboženství a podobně. Já

však budu v rámci své práce provádět kvalitativní výzkum a zaměřím se na hlubší pojetí tématu.

Výzkumy, které se zaměřují na postoje k využívání zvířat, mohou sociology informovat o společnosti, ve které žijeme. To, jak vnímáme zvířata a jejich využívání, může reflektovat individuální rozdíly, skupinové normy, kulturní hodnoty. Tyto výzkumy mohou taktéž reflektovat chování respondentů k ostatním lidem. (Knight, Barnett 2008)

Ve své bakalářské práci se proto chci věnovat otázce, jaké významy jedinci přikládají jednotlivým oblastem využívání zvířat, jak se jejich postoje liší a proč tyto postoje považují za správné. V teoretické části se budu nejprve zabývat sociologickým ukotvením tématu, u něhož se zaměřím především na sociologii vědění a s ní spojenou problematiku sociálních konstrukcí reality. Dále se budu věnovat konceptu modernity, kultury a morálky, které mají nepochybně velký vliv na vnímání sociální reality jednotlivců a formování jejich postojů. Po ukotvení tématu navážu uvedením výzkumného problému a představením pojmu speciesismus, který zpopularizoval především australský filozof Peter Singer a který označuje ideologii druhové nadřazenosti. V pojednání o speciesismu budu vycházet právě z pojetí Petera Singera, který speciesismus prezentoval jako paralelu k nadřazenosti rasové či pohlavní. Dále se budu věnovat problematice informovanosti a představím konkrétní oblasti problematiky využívání zvířat relevantní pro mé zkoumání – tedy vivisekci, jatečný a kožešinový průmysl. Následovat bude empirická část, ve které představím svůj obdobně tematický kvalitativní výzkum, jeho následnou analýzu a výsledky.

1. Sociologické ukotvení tématu

Dříve než se budu konkrétně věnovat problematice postavení zvířat a jejich vnímání v moderní společnosti, ráda bych uvedla určitý sociologický rámec, v němž je toto téma ukotveno.

Lidské bytí je nepochybně spjato se zvířaty, avšak zkoumání zvířat jako takových, jejich postavení ve společnosti a především jejich práv v humanitních vědách je poměrně nové. Jak tvrdí francouzský filozof a biolog Chapouthier, koncept „zvířecího práva“ je velmi starý i velmi nový zároveň. „Velmi starý proto, že myšlenka úcty ke zvířatům, která se v něm skrývá, je pravděpodobně stará jako lidstvo samo. Velmi nový proto, že termín ‚práva‘ se pro vyjádření tohoto respektu reálně rozšířil až po druhé světové válce, ačkoli jej tu a tam najdeme už od konce 18. století.“ (Chapouthier 2013: 15) Vztah člověka a zvířete se neustále mění, a to v závislosti na vývoji společnosti, kultuře a morálních hodnotách člověka. A právě moderní společností, kulturou, morálkou a celkovým konceptem sociálních konstrukcí reality, jakožto i faktorem ovlivňujícím postoje jednotlivců k využívání zvířat bych se chtěla níže zabývat.

1.1 Moderní společnost

Jedním z důležitých konceptů tohoto tématu je modernita. „Sociologie pojímá modernitu jako časově neomezenou fázi přechodu a umožňuje vymezit přítomnost proti minulosti, přetvářet pohled na tradici a také, jak správně poznamenal Herold Rosenberg, nastolit ‚tradici nového‘.“ (Martuccelli 2008: 9) Společnost jako taková se neustále utváří a formuje, stejně jako vztah společnosti ke zvířatům a přírodě obecně. Této proměny si všímá německý sociolog Ulrich Beck, který tvrdí, že v 19. století vzniká konstrukce stavění přírody a společnosti proti sobě. Tato konstrukce sloužila dvojímu cíli, a to sice přírodu ovládnout a následně ji začít ignorovat. (Beck 2011) Chování společnosti je ovlivněno touto představou, která nepochybně přispěla k vývoji vztahu mezi současnou společností a zvířaty. Společnost jako takovou bychom mohli definovat několika způsoby. Dle Bergera chápou sociologové společnost jako „označení pro rozsáhlý komplex lidských vztahů, nebo abychom to vyjádřili odbornějším jazykem, jako odkaz k systému interakce“. (Berger 2007: 34) Mimolidská zvířata tak zůstala vně pozornosti sociologie jako takové.

Současné jednotlivé společnosti však mohou být naprosto odlišné. Jde především o to, co konkrétně máme na mysli pod pojmem společnost. Společností můžeme označovat menší kolektiv, ale může to být také soubor zahrnující miliony lidí. Nyní se zaměřím na jednotlivá národní společenství, nebo lépe řečeno na společnosti sdílející stejnou kulturu, neboť kultura v dané společnosti má nepochybně velký vliv na vytváření postojů.

1.2 Kultura

Každá kultura se vyznačuje určitými sobě vlastními charakteristikami, na základě kterých se odlišuje od ostatních společností. Pokud bychom chtěli definovat pojem kultura, našli bychom mnoho vhodných vyjádření. Dle českého sociologa Jana Kellera bychom kulturu mohli definovat jako „soubor činností a výtvorů této činnosti, které lidem umožňují přežít v přírodním prostředí, spolu se souborem věr a představ, které tomuto přežití chtějí dát smysl. (...) Základní předpoklady pro kulturní přeměnu prostředí spočívají ve schopnosti pracovat v koordinaci s druhými lidmi, jež je u člověka zajišťována zvládnutím komunikace prostřednictvím symbolů“. (Keller 2002: 179,180) Stejně tak příhodná by mohla být definice Murphyho: „Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.“ (Murphy 1998:32) Výše uvedené definice jen potvrzují, že kultura jako taková je velice důležitým aspektem ve vytváření veškerých postojů člověka, a tedy i postojů ke zvířatům a jejich využívání. Kultura není vrozená, ale dochází k endokulturaci, tedy k přenosu kulturního chování a tradic z generace na generaci. „Prostřednictvím kulturní symboliky se náš druh přizpůsobuje svému fyzickému a sociálnímu prostředí, a to vytvářením adaptačních strategií, pomocí nichž se lidé přizpůsobují novým a měnícím se okolnostem a poté předávají tuto svoji znalost svým potomkům.“ (Murphy 1998:32) Dalo by se říci, že kultura je jakýmsi vzorcem vhodného chování pro danou společnost.

Jak již bylo řečeno výše, každá kultura je odlišná a založená na jiných tradicích a zvycích. Tyto tradice a zvyky si jedinci osvojují v rámci enkulturace po celý život. Dle českého sociologa Miloslava Petruska můžeme kulturu dělit na materiální, duchovní a normativní. (Petrusek 2012) Pro analýzu kulturních vzorců je důležitá právě normativní kultura zahrnující morálku, právo, tradice, zvyky a zásady chování. Postoje společnosti ke zvířatům jsou tak

nepochybně ukotveny v normativní kultuře. Dá se tedy předpokládat, že kultura, zvyky a tradice budou i v mém výzkumu častým argumentem respondentova jednání.

1.3 Sociologie vědění

Jedinec si v průběhu života neustále osvojuje kulturní vzorce chování, které formují jeho osobnost. Sebeutvářením jedince v tomto kontextu se zabývali například Berger a Luckmann, kteří mimo jiné tvrdili, že toto sebeutváření je vždy nutně společenskou záležitostí. „Lidé totiž společně vytvářejí lidské prostředí se všemi jeho sociálně-kulturními a psychologickými formacemi. Stejně tak jako je nemožné, aby se člověk jako člověk vyvíjel v izolaci, je rovněž nemyslitelné, aby člověk v izolaci vytvořil lidské prostředí.“ (Berger, Luckmann 1999: 54–55) Jedinec se tak vyvíjí na základě sociálních interakcí, pomocí nichž získává určité „vědění“ o světě a také představu o „realitě“, ve které se vše odehrává. Jak ale Berger a Luckmann tvrdí, pojmy „vědění“ a „realita“ jsou sociálně relativní a navíc jsou vždy vázány na určité sociální kontexty. „Zájem sociologie o problematiku ‚reality‘ a ‚vědění‘ má své opodstatnění především proto, že tyto pojmy jsou sociálně relativní. Co je ‚realitou‘ pro tibetského mnicha, nemusí být ‚realitou‘ pro amerického podnikatele. ‚Vědění‘ kriminálního se liší od ‚vědění‘ kriminalisty. Z toho vyplývá, že určité druhy ‚reality‘ a ‚vědění‘ jsou vázány na jisté sociální kontexty a že tyto vztahy budou muset být do příslušných sociologických analýz těchto kontextů zahrnuty.“ (Berger Luckmann 1999: 10–11) Klíčovými pojmy sociologie vědění jsou tedy „realita“ a „vědění“, jež jsou vždy vázány na určité sociální kontexty a jsou často také předmětem sporů o jejich význam. Dle Bergera a Luckmanna postačí „definovat ‚realitu‘ jako vlastnost náležející jevům, kterým přisuzujeme existenci nezávislou na naší vlastní vůli (tyto jevy nepřestanou existovat, i kdybychom si to sebevíc přáli), a definovat ‚vědění‘ jako jistotu, že tyto jevy jsou skutečné a jsou nositeli určitých vlastností. Právě v tomto, byť poněkud zjednodušeném smyslu znamenají tyto výrazy totéž pro obyčejného člověka i pro filosofa“. (tamtéž: 9) „Realita“, stejně jako „vědění“ jsou vytvářeny sociálně na základě sociálního prostředí a interakcí. Můžeme tedy říci, že „realita“ může být pro jednotlivce odlišná, stejně tak jako „vědění“. Díky tomuto faktu je zřejmé, že jednotlivci mohou přikládat stejné problematice naprosto odlišné významy. Na základě těchto významů si jedinec svobodně volí své jednání. O svobodě jednání hovoří také Zygmund Bauman, který svobodu člověka přirovnává k větru, a aby člověk přestal být svobodným, bylo by nutno uvěznit ho stejně tak, jako vězníme vzduch v pokoji bez oken. „Je přece složen z osobnosti,

postojů, názorů na to, co je dobré a zlé, co je krásné a co ošklivé, co je pravdivé a co smyšlené, z vědění, víry, názorů, zálib, snů, představ, preferencí, hodnot, jež sdílí, sympatií a antipatií, uměleckého vkusu a mravních zásad.“ (Bauman 2002: 61) Z výše uvedeného tedy vyplývá, že jedinec na základě sociálně získaného vědění přejímá kulturní vzorce, které jsou v dané společnosti považovány za správné, a člověk se pak svobodně rozhodne, zda tyto sociálně vykonstruované kulturní vzorce bude následovat, nebo nikoli.

Společnost tedy určuje pravidla a vytváří jakýsi kulturní vzorec správného či „normálního“ chování. Vystává však otázka, co je vlastně „normální“. Jedná se o velmi relativní pojem. Zpravidla se za „normální“ považuje vše, co je v dané kultuře běžné, jinak řečeno to, co je standardní. Problematika zkoumání sociální konstrukce reality se tak týká veškerých aspektů lidského vnímání a můžeme se její optikou zabývat i například postavením zvířat v moderní společnosti a jejich ochranou. Náš vztah ke zvířatům je totiž také sociálně konstruován a je ovlivněn kulturními tradicemi dané společnosti. Typickým příkladem je rozpor mezi evropskou a asijskou kulturou ohledně konzumace psího a kočičího masa. Je pravděpodobné, že většina současné evropské populace odsuzuje konzumaci psího a kočičího masa, ale považuje za „normální“ konzumaci masa tzv. jatečných zvířat. Rozdíl je přitom pouze v kultuře a v sociální konstrukci toho, které zvíře se má chovat pro maso a které pro radost jako domácí mazlíček. S otázkou kultury a kulturně podmíněných rozdílů proto úzce souvisí i problematika morálky.

1.4 Morálka

Jak už jsem naznačila výše, sociálně konstruované je i naše přesvědčení, že je nějaké jednání správné a jiné špatné. Důležitou otázkou proto je, kde se berou naše morální hodnoty. Jak uvádějí Hitlin a Vaisey, sociologové popisují sociální variabilitu pomocí způsobů, jak lidé chápou dobro a zlo a jaký význam přiřkládají tomu, co je správné a co naopak špatné. Vystává tak tedy otázka, co je vlastně morální. (Hitlin, Vaisey 2013) Durkheim například tvrdí, že morální jednání je takové jednání, jež je zdrojem solidarity a nepodléhá podnětům sobectví. (Durkheim 1984, citovaný Haidtem 2013) Morální hodnoty člověka tak nepochybně ovlivňují postoje jednotlivců k ostatním lidem i zvířatům.

Tento fakt potvrzují i mnohé sociologické práce, které taktéž zdůrazňují přímý vliv faktorů, jako je národnost, kultura a náboženství. Hitlin a Vaisey uvádí dva příklady takových prací, kterými jsou *Moral Time* od Donalda Blacka a *Moral Relativism* od Stevena Lukese (Hitlin, Vaisey 2013).

Výše jsem zmínila důležité aspekty postojů jednotlivců ke zvířatům a nyní se dostáváme k samotnému vývoji vztahů člověka a zvířete.

2. Definice speciesismu

Počátky etického smýšlení o zvířatech v evropské kultuře můžeme nalézt již v antice, a to u myslitelů, jako jsou například Pythagoras, Sokrates, Aristoteles nebo Ovidius Naso. Jako konkrétní příklad mohu uvést například Ovidiovy *Proměny*, ve kterých se velmi kriticky ohrazuje proti zabíjení zvířat:

„Čím se provinil vůl, ten živočich beze lsti, šalby,
prostý, neškodný, stvořený jen, by námahy snášel?
Nevděčný dokonce je a nehoden úrody polní,
kdo moh dělníka zabít svých polností, sotva mu sňali
břímě křivého pluhu, a kdo moh sekerou protít
šiji, odřenou prací, jež tolikrát pomohla pánu
zkyprítí tvrdou roli a tolikrát úrodu svážet!“
(Ovidius Naso 1969: 447)

S příchodem křesťanství a renesance se pak téma úcty ke zvířatům v západní filozofii dostává do pozadí. Ačkoli se toto téma postupem času dostalo zpátky do popředí, silný vliv antropocentrismu¹ je znát dodnes. Již zmiňovaný Chapouthier tvrdí: „V 19. a 20. století zaznamenalo západní myšlení v otázce úcty ke zvířatům nový rozkvět. Za předchůdce tohoto vývoje lze nepochybně označit sv. Františka z Assisi, Montaigne či Benthama. Je však třeba znovu upozornit, že mezi filozofy, kteří antropocentrickým tendencím (...) neustále vdechují nový a nový život, působí tito tři myslitelé spíše jako výjimky.“ (Chapouthier 2013: 23) Druhá polovina dvacátého století pak v této oblasti znamenala výrazný vývoj a posun kupředu.

Jedním z aspektů tohoto vývoje bylo i zavedení pojmu speciesismus. Tento pojem pochází od britského psychologa Richarda Rydera, zpopularizován byl pak australským filosofem a spisovatelem Peterem Singerem. Oxfordský slovník definuje speciesismus jako diskriminaci člověka vůči ostatním druhům založenou na lidské nadřazenosti. (Wise 2004 citovaný Susteinem 2004) Peter Singer představuje speciesismus ve své slavné knize *Osvobození zvířat* z roku 1975 a přirovnává ho k pohlavní a rasové nadřazenosti. „Z pouhého faktu, že člověk je

---

¹ Názor, podle něhož je člověk středem i konečným cílem světa i vesmíru. (Zdroj: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/antropocentrismus-antropocentrismus>)

černoch nebo žena, nemůžeme ještě vyvozovat nic o jeho intelektuálních nebo morálních vlastnostech.“ (Singer 2001: 18) nebo „... základní element - počítat se zájmy bytosti, ať jsou tyto jakékoli – musí být podle zásady rovnosti rozšířen na všechny bytosti, černé nebo bílé, muže nebo ženy, lidi nebo ostatní živé tvory.“ (tamtéž: 21) Singer v knize systematicky analyzuje příhodnost tohoto pojmu a dochází k závěru, že pouhá příslušnost k lidskému druhu nemůže být dostatečným morálním kritériem, protože žádná z charakteristik se stoprocentně nekryje s hranicemi našeho biologického druhu. Ačkoli jsou lidé racionálnější, sebeuvědomější a zároveň mají také větší smysl pro spravedlnost než zvířata, nelze tento fakt brát jako dostatečný pro druhovou nadřazenost, a to z důvodu, že existují tací lidé, kterým se těchto vlastností nedostává. „Například šimpanz, pes nebo vepř mají vyšší stupeň sebeuvědomění nebo větší schopnost navázat smysluplné vztahy s ostatními než zaostalé dítě nebo silně senilní člověk. Budeme-li stavět právo na život na těchto charakteristikách, musíme přiznat těmto zvířatům stejné, ne-li větší právo na život než lidem mentálně zaostalým a senilním.“ (tamtéž: 34) Singer dále říká, že jedině schopnost trpět, a tedy i schopnost cítit bolest či naopak prožívat radost je podstatná pro klasifikaci rovnosti. „Zvířata jsou schopna pociťovat bolest, (...), neexistuje žádné morální ospravedlnění pro to, abychom považovali bolest nebo radost zvířat za méně důležité, než je stejná míra bolesti nebo radosti u lidí.“ (tamtéž: 30)

Singer zároveň uvádí, že v určitých situacích by lidé mohli na základě svých rozvinutějších schopností zažívat větší utrpení než by ve stejné situaci zažívala zvířata. Opět se ale dostává k takovým skupinám lidí, jako jsou kojenci či mentálně postižení, u kterých se dá předpokládat, že by též nedokázali pociťovat předběžný strach.

S projevy druhové nadřazenosti se dle Petera Singera potýká drtivá většina společnosti, neboť její členové každodenně používají výrobky živočišného původu. Dnešní společnost bychom tedy dle tohoto autora mohli označit za společnost speciesistů. Autor však tuto všeobecně sdílenou druhovou nadřazenost odmítá se slovy, že „diskriminace bytostí pouze na základě jejich druhu je formou předsudku, nemorálního a neobhajitelného stejně jako diskriminace na základě rasy“. (tamtéž: 254, 255) Singer však není jediný, kdo uplatňuje speciesismus jako paralelu k sexismu či rasismu. Stejně tak činí mnozí další autoři či aktivisté jako například Gary Yourofsky, který pravidelně organizuje přednášky pro studenty, kde využívání zvířat v současné společnosti často označuje za novodobé otroctví. „Existuje otroctví – tedy otrokář, oběť, zisk, nadvláda – pouze pro lidskou rasu? Byli snad černoši, Židé, ženy a děti jedině

oběti tohoto využívání? Nejsou snad krávy zotročovány? A co prasata, kuřata, krocani, ryby a ovce? Pokud tato zvířata nejsou zotročována, tak co tedy potom jsou? Volná?“ (Yourofsky 2010: 3.43)

Zájem o problematiku druhové nadřazenosti se objevuje v souvislosti s nevyhovujícími životními podmínkami tzv. užitkových zvířat. Je však otázka, zda si je tohoto problému vědoma celá společnost a zda jej také vnímá jako paralelu k rasové nadřazenosti.

3. Informovanost

Dalším souvisejícím tématem je otázka informovanosti, která mnohdy rozhoduje o tom, zda lidé vnímají využívání zvířat v moderní společnosti jako morální problém. Nejen kulturní vzorce a morální citění mohou ovlivnit postoje jednotlivců k tomuto tématu, ale právě i informovanost utváří jednotlivé postoje. Vystává zde však otázka, zda společnost má a zda vůbec chce být informována. Velký vliv na tento fakt mají média, která jsou nástroji k šíření informací a která podle některých autorů využívají jistých skrytých taktik.

Skrytými taktikami televize a médií vůbec se zabýval například Pierre Bourdieu, který se je snažil podkrýt ve své knize *O televizi*. Poukazuje například na to, „jak televize může paradoxně skrývat tím, že ukazuje: tím, že ukazuje něco jiného, než co by bylo třeba ukázat, kdyby dělala to, co má, tj. informovat, nebo ještě tím, že sice ukazuje, co je třeba ukázat, ale takovým způsobem, že to vlastně neukazuje nebo to činí bezvýznamným, nebo že sdělení konstruuje tak, že nabývá smyslu, který vůbec neodpovídá skutečnosti“ (Bourdieu 2002: 15). Velice často se tak stává, že jednotlivci jsou neinformovaní a jejich představy o dané problematice jsou velmi zkreslené, a to právě z důvodu masivního vlivu médií. Podobně jako média fungují i různé reklamy výrobců živočišných produktů. Evidentním cílem výrobců je spotřebitel, který nepřemýšlí o etické stránce produktů, a tomuto cíli přizpůsobují i informace, které lidem předávají. Příkladem může být zobrazování veselých zvířátek pasoucích se na louce i přesto, že realita je poněkud jiná.² Navíc vstup do prostředí velkochovů veřejnosti obvykle není povolen a reálný obraz životních podmínek zvířat se před lidmi záměrně tají. Lidé tak velmi často vůbec nemají reálnou představu, jak tyto průmysly fungují. Tento fakt potvrzují i zjištění z mého výzkumu, který budu analyzovat níže.

S tím souvisí také skutečnost, že část společnosti, a troufám si říct, že velká část, být informována vůbec nechce a snaží se distancovat od této problematiky. Dalo by se tak hovořit o jakési alibistické společnosti, kterou příhodně popisuje český sociolog Miloslav Petrusek. Ten alibismus prezentuje jako velké téma moderní společnosti. „Alibi je vázáno spíše na svědomí než na zákon, alibismus je fenomén spíše mravní než legislativní. Základem, výkladovou bází alibismu, je přirozeně a neoddiskutovatelně fenomén svědomí jako lidské (a

---

² Viz například článek Představujeme lživou kampaň značky Tatra na serveru Soucitně.cz. Dostupné z: <http://soucitne.cz/predstavujeme-lzivou-kampan-znacky-tatra> [citováno dne 11.11.2014]

jen lidské) schopnosti rozlišit dobro a zlo, rozhodnout se mezi jednáním, které je mravně ospravedlnitelné, a jednáním, které mravní normy dobra překračuje a neguje. Sociologická ‚teorie svědomí‘ kupodivu neexistuje, ačkoli je nepochybné, že svědomí je jeden z nejdůležitějších regulativů lidského jednání.“ (Petrušek 2006: 56) Fakt, že lidé často nechtějí být informováni, se mi potvrdil i v rámci mého kvalitativního výzkumu.

4. Společnost ve vztahu ke zvířatům

Problematika postavení zvířat ve společnosti a jejich využívání pro blaho společnosti je velmi aktuální téma, které se dostalo do popředí především během několika posledních desetiletí. Vztah společnosti ke zvířatům a jejich postavení ve společnosti se neustále formuje. Tímto vztahem se zabývá také výše zmiňovaný francouzský filozof Chapouthier, který analyzuje vztah našich prehistorických předků ke zvířatům. „Velmi rychle se mezi lidmi a některými zvířaty musely rozvinout buď vztahy odporu, nebo naopak náklonnosti, jež pak nezbytně vyústily v etické ohledy.“ (Chapouthier 2013: 17) V současné době je zacházení společnosti se zvířecími tvory čím dál častěji vystavováno kritice. Důvodem je jistý hodnotový posun, ale i nárůst intenzity využívání zvířat v rámci potravinářského průmyslu, módy, kosmetiky, vědy či zábavy, ke kterému došlo v průběhu 20. století.

Zájem o ochranu zvířat začal v západních zemích vzrůstat především v druhé polovině 20. století, kdy se mezi aktivisty a ochránáři zvířat začalo rozšiřovat povědomí o způsobech zacházení se zvířaty v jednotlivých oblastech jejich využívání. Právě v této době došlo k vytvoření mnohých organizací a skupin bojujících za práva zvířat a také k šíření často šokujících informací o zacházení se zvířaty.³

Taktéž v Česku se objevuje zájem o ochranu zvířat, jak vyplývá z výzkumů Centra pro výzkum veřejného mínění. Z výzkumu z roku 2006 se dozvídáme, že činnost organizací bojujících za práva zvířat je dle respondentů potřebná, což uvedlo 84,5 % dotázaných. Výzkum se zaměřoval také na pocit informovanosti jednotlivých respondentů, kdy 71 % dotázaných uvedlo, že pociťují deficit informací o podmínkách zvířat v kožešinových chovech, a pouhých 17 % dotázaných usoudilo, že jsou dostatečně informovaní. Nejhůře informovaní se respondenti cítí být o životních podmínkách zvířat chovaných v laboratořích, kdy 75 % respondentů prohlásilo, že mají nedostatek informací. Z výzkumu dále vyplývá, že 67 % respondentů se vyslovilo pro zákaz chování zvířat na kožešinu. Respondenti se vyjadřovali taktéž k problematice testování na zvířatech a jeho alternativám. Zde 72 % dotazovaných souhlasilo s alternativami bez použití zvířat u kosmetiky, stejné procento to

---

³ Například FARM (Farm Animal Rights Moment), viz <http://www.farmusa.org/about.htm>, a PETA (People for the Ethical Treatment of Animals), viz <http://www.peta.org/about-peta/learn-about-peta/>.

bylo i u tabákových a alkoholických výrobků a dále pak 71 % u výrobků pro domácnost.
(Škodová 2006)

5. Oblasti využívání zvířat řešené ve výzkumu

Ve svém výzkumu se zaměřím konkrétně na tři oblasti využívání zvířat, a to na jatečný, kožešinový průmysl a vivisekci. Záměrně jsem vybrala tyto tři oblasti, neboť se dá předpokládat, že každý jedinec ve společnosti se s výrobky z těchto odvětví již setkal a pravděpodobně je jejich spotřebitelem nebo naopak odpůrcem. Existuje i mnoho dalších problematických oblastí, které se dostávají do popředí zájmu. Tedy například zvířata v zábavním průmyslu, jako jsou cirkusy a zoo, dále lov zvířat, kácení deštných pralesů a s ním spojené úhyny zvířat nebo třeba využívání zvířat ve vojenském výcviku. Zaměřila jsem se však pouze na oblasti aktuální v České republice a zároveň na takové oblasti, u kterých předpokládám, že o nich mají respondenti určité povědomí. Problematika vybraných oblastí se taktéž objevuje na internetu a v médiích celkově, a tak je dost pravděpodobné, že na ni respondenti budou mít vytvořený určitý názor.

Ačkoliv není cílem této práce popisovat nebo hodnotit jednotlivé praktiky využívání zvířat, pro základní přehled toho, co bylo předmětem kvalitativních rozhovorů, je zde v krátkosti představím.

5.1 Jatečný průmysl

Každý rok jsou v rámci živočišného průmyslu zabity miliardy zvířat po celém světě. V České republice jsou chovy i porážka jatečných zvířat ošetřeny zákony, které však nejsou vždy dodržovány a jejichž současná podoba je ze strany ochránců zvířat podrobována kritice. Jatečný průmysl je kritizován především kvůli špatným podmínkám, v nichž je zvíře chováno a následně zabito, a kvůli výjimkám v zákoně, které se týkají výlučně hospodářských zvířat, například kastrace bez umrtvení, upalování zobáků, předčasného odstavení mláďat nebo amputace ocasů. (Čejka 2005) Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na postoje respondentů k jatečnému průmyslu a na to, proč si myslí, že právě jejich postoje jsou správné. Zajímaly mě i názory na konzumaci u nás netradičních druhů masa, a to sice psího nebo kočičího masa. Konkrétně jsem chtěla zjistit, kde má respondent hranici, které zvíře by snědl, které ne a proč. Zároveň jsem se snažila zmapovat informovanost jedinců o této problematice.

5.2 Vivisekce

Vivisekce je další důležitou oblastí pro můj výzkum. Testování zvířat v laboratořích probíhá v rámci vývoje vědy, ale také kvůli kosmetice, domácím prostředkům a podobně. Testuje se na myších, potkanech, králících, ale výjimkou nejsou ani kočky, psi nebo opice. Tato problematika je kritizována především kvůli zbytečnosti prováděných testů. Odpůrci této praxe jsou rovněž přesvědčeni, že k většině prováděných testů existují alternativy bez utrpení či zabíjení testovaných zvířat. Tyto alternativy jsou však dražší než testování na zvířatech, a tak nejsou příliš využívány. (Svoboda zvířat 2009) Zastánci testování na zvířatech zase tvrdí, že plnohodnotné alternativy zatím neexistují. U respondentů mě zajímal názor na testování zvířat za účelem vědy a testování pro kosmetiku a spotřební prostředky. Dále jsem se zabývala informovaností o daném problému.

5.3 Kožešinový průmysl

Pro svůj kožich jsou na speciálních farmách po celém světě každoročně zabity desítky miliónů zvířat, a to zejména norci, lišky, činčily a psi mývalovití. V asijských zemích jsou to navíc kočky a psi. Každý rok jsou také pořádána hromadná vybíjení tuleňů, především mláďat. Přestože nošení klasických kožešinových kabátů upadá, do módy přicházejí především límce a různé doplňky z pravých kožešin. Mnohé země již uzákonily zákaz veškerých kožešinových farem z etických důvodů, nicméně v České republice je chov kožešinových zvířat stále povolen. (Svoboda zvířat 2014) U respondentů jsem opět zkoumala jejich postoje k této problematice a informovanost o ní.

6. Výzkumná otázka

Má základní výzkumná otázka tedy zní: Jaké významy jedinci přiřkládají jednotlivým oblastem využívání zvířat? Konkrétně se zaměřím na tři zmíněné oblasti, a to tedy vivisekci, jatečný a kožešinový průmysl. Zajímá mě budou postoje respondentů k těmto oblastem, jak se jejich postoje liší a proč je považují za správné. Zaměřím se na jejich vnímání využívaných zvířat, konkrétně na to, zda pro ně tato zvířata představují živé bytosti, nebo komodity potřebné pro společnost. Dále bych také ráda zjistila, zda i čeští ochránci zvířat vnímají využívání zvířat jako paralelu k nacistickým zvěrstvům, jako tomu je u mnohých zahraničních aktivistů. Zajímá mě také fakt, proč určité využívání zvířat lidé odsuzují a jiné podporují. V neposlední řadě budu zjišťovat míru informovanosti o způsobech zacházení se zvířaty ve zkoumaných oblastech.

Na tyto a další otázky se pokusím odpovědět šetřením provedeným alespoň na malé skupině respondentů v rámci svého kvalitativního výzkumu.

7. Metodologie

Jak bylo uvedeno výše, v rámci své bakalářské práce se zaměřím na hlubší pojetí tématu. Na základě tohoto požadavku jsem se rozhodla provést právě kvalitativní výzkum, neboť kvantitativní výzkum by v tomto případě nebyl dostačující a výsledky by neobsahovaly žádaná zjištění. Téma vnímání zvířat a jejich postavení v moderní společnosti totiž v tomto případě vyžaduje analýzu jednotlivých postojů a názorů respondentů. S pomocí kvalitativní metody se mohou zaměřit na hlubší charakter zkoumané problematiky a získat tak odpovědi na dané otázky. Kvůli nízkému počtu respondentů (12) sice není možné získané výsledky zobecnit na celou populaci, je však možné v rámci výzkumu získat dostatečně kvalitní informace hlubšího charakteru.

7.1 Předchozí výzkumy

Většina předchozích výzkumů na obdobné téma byla převážně kvantitativního charakteru, avšak bylo také provedeno několik výzkumů kvalitativních. Ve svém výzkumu jsem se nechala inspirovat výzkumem z roku 2008 s názvem *Justifying Attitudes toward Animal Use: A Qualitative Study of People's Views and Beliefs*.

Tento výzkum byl proveden ve Velké Británii, a to autorkami Sarah Knight a Louise Barnett. Autorky prováděly rozhovory s osmi respondenty (čtyřmi ženami a čtyřmi muži) ve věku 22–65 let. Snažily se získat respondenty, u nichž se dala předpokládat velká různorodost názorů. Tyto respondenty autorky získaly pomocí metody sněhové koule. Z výzkumu vzešly tři základní kódované kategorie, a to „přístup k využívání zvířat“, „účel využívání zvířat“ a „znalost využívání zvířat“. Výsledky výzkumu pak dopadly následovně.

V části zaměřené na přístup k využívání zvířat bylo zjištěno, že lidé více odsuzují využívání zvířat s vyšší mentální kapacitou, dále zvířat označovaných respondenty za roztomilá a také zvířat, se kterými mají konkrétní respondenti osobní zážitky.

Kategorie „účel využívání zvířat“ přinesla taktéž zajímavé informace. Respondenti více souhlasili s využíváním zvířat v případě, pokud toto využívání považovali za nezbytné a lidem přínosné, a taktéž v případě, kdy není dostupná jiná alternativa využívání.

V části „znalost využívání zvířat“ respondenti konstatovali, že se cítí být neinformovaní ohledně využívání zvířat a praktik používaných v těchto oblastech. Zároveň ve většině případů také řekli, že pokud by byli více informovaní, pravděpodobně by to mělo vliv na jejich postoje. Celkově respondenti vyjádřili menší souhlas s využíváním zvířat v rámci osobního zkrášlování, tedy v podobě pravých kožešin a kosmetiky. Většina respondentů pak podpořila využívání zvířat v rámci testování léčiv. (Knight, Barnett 2008)

Svůj vlastní výzkum jsem koncipovala velmi obdobně a následně provedla komparativní analýzu, abych zjistila, zda se výsledky z britského výzkumu budou shodovat s výsledky mého výzkumu aplikovaného na české respondenty.

7.2 Sběr dat

Kvalitativní výzkum se uskutečnil v časovém rozmezí měsíců ledna až března roku 2014, kdy bylo provedeno 12 hloubkových rozhovorů.

7.2.1 Výběr a charakteristika respondentů

Pro rozhovory bylo vybráno 12 respondentů tak, aby vyhovovali několika požadavkům potřebným pro výzkum.

U respondentů byla požadována co největší různorodost názorů na toto téma, a proto bylo důležité, aby se respondenti vyznačovali příslušností k jedné z následujících tří skupin.

První skupinu tvoří aktivisté angažující se v boji za práva zvířat a lidé aktivně se věnující charitativní a dobročinné činnosti v této oblasti. Do druhé skupiny patří členové společnosti, kteří se právům zvířat ani charitě pro zvířata nevěnují a zároveň jejich zaměstnání nevyžaduje pravidelné usmrcování zvířat. Třetí skupinu pak tvoří lidé pracující na jatkách, v laboratořích nebo na kožešinových farmách, kde mezi jejich běžné činnosti patří testování nebo usmrcování zvířat.

Dalším požadavkem byl pak věk respondenta, kdy požadované věkové rozmezí bylo 22–65 let. Tuto věkovou hranici jsem převzala z výše zmiňovaného výzkumu. (Knight, Barnett 2008)

Posledním kritériem byl počet žen a mužů v poměru 1 : 1, tedy šest mužů a šest žen.

Tyto respondenty jsem pak získala pomocí metody sněhové koule (snowball sampling). Metoda sněhové koule byla velice přínosná především u třetí skupiny respondentů, tedy u respondentů pracujících na jatkách, v laboratořích či na kožešinových farmách. Získat respondenty splňující kritéria pro první dvě skupiny bylo snadné, kdežto získat respondenty spadající do třetí skupiny bylo naopak velmi obtížné.

Abych získala respondenty první skupiny, spojila jsem se nejdříve pomocí sociální sítě Facebook se členy skupiny 269 Česká republika. Jedná se o skupinu dobrovolníků bojujících za práva zvířat, kteří přijali myšlenky izraelské organizace 269life. Vytvořili uskupení i pro Českou republiku a následovali tak ostatní země jako například Kanadu, Spojené státy americké nebo Francii⁴. Díky setkání s jedním z hlavních členů této organizace jsem následně dostala kontakt na dalšího člena této skupiny. Tito respondenti mi následně zprostředkovali rozhovor s dalším aktivistou, tentokrát však z občanského sdružení Otevři oči, které se taktéž zaměřuje na problematiku využívání zvířat pro lidskou potřebu v moderní společnosti⁵. Posledním, čtvrtým, respondentem byla pracovnice z kočičího útulku na Vysočině, kterou jsem taktéž kontaktovala pomocí sociální sítě Facebook.

Druhou skupinu respondentů tvořili náhodně vybraní členové společnosti. Jelikož na tuto skupinu byl kladen pouze věkový požadavek, bylo snadné získat dostatek ochotných respondentů.

Jak jsem zmiňovala výše, získat dostatečný počet ochotných respondentů splňujících kritéria třetí skupiny bylo velmi obtížné. Potenciální respondenti často nereagovali na e-maily, a jednou se dokonce respondent nedostavil na domluvený rozhovor. Nepochota zúčastnit se výzkumu mě velmi překvapila. Jedním z důvodů může být například fakt, že povolání pracovníka jatek či kožešinové farmy nemá vysoký sociální status a takto zaměstnaní lidé si

---

⁴ http://www.269.cz/p/blog-page_27.html

⁵ <http://otevrioci.cz/otevrioci/>

často hledají práci jinde. Dá se tak předpokládat, že tito lidé se nebudou chtít účastnit výzkumu, pro který jsou klíčoví právě kvůli svému povolání. Dalším důvodem neochoty může být také fakt, že pracovníci těchto odvětví mohli být v minulosti kontaktováni aktivisty a má snaha o jejich kontaktování jim mohla být nepříjemná. Když selhaly veškeré mé pokusy získat respondenty pomocí internetu, telefonu i osobního setkání, kdy jsem šla žádat o spolupráci ve výzkumu přímo na pracoviště potenciálních respondentů, rozhodla jsem se pátrat po známotech přátel a rodiny. Díky těmto známostem a následným doporučením respondentů jsem pak získala dostatečný počet účastníků výzkumu. Podařilo se mi do výzkumu zapojit respondenty ze všech tří oblastí, tedy jak z jatečního průmyslu (dva respondenti), tak z kožešinového průmyslu (jeden respondent) a také z oblasti vivisekce (jeden respondent). Je však nutné poznamenat, že respondent z oblasti kožešinového průmyslu v současné době již vykonává jiné povolání. I přes tento fakt jsem tohoto respondenta vyhodnotila jako vhodného adepta na účastníka výzkumu, neboť si myslím, že je dostačující, že tuto činnost vykonával dlouhodobě v minulosti.

7.2.2 Rozhovory

Všechny hloubkové rozhovory trvaly 20–66 minut a obecně nejdelší trvání měly rozhovory s respondenty z první skupiny a naopak nejkratší rozhovory s respondenty ze skupiny třetí. V těchto rozhovorech byli respondenti vedeni k tomu, aby vyjádřili své názory a postoje k jednotlivým okruhům výzkumu. Byli vždy obeznámeni se všemi nezbytnými aspekty prováděného výzkumu a taktéž byl ode všech získán písemný informovaný souhlas. Rozhovory se odehrávaly individuálně na „neutrální půdě“, v klidných kavárnách, případně u respondentů doma. Vždy bylo vyhověno individuálnímu přání účastníka, kde se má rozhovor odehrávat, a vše tak proběhlo v klidné a harmonické atmosféře. Všechny rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrány na diktafon a přepsány, čímž byla zajištěna jejich dohledatelnost.

Jak bylo avizováno výše, jednalo se o individuální hloubkové rozhovory, tudíž nebyl stanoven pevný soubor otázek, ale spíše jednotlivé okruhy a detailní otázky byly kladeny na základě vzniklé situace. Jako tazatel jsem se vždy snažila respondenta nenásilně co nejvíce motivovat k hlubšímu vyjádření a zároveň pružně reagovat na jeho různorodé odpovědi. Vzhledem k tomu, že se jednalo o hloubkové rozhovory se třemi odlišnými skupinami lidí, doplňující

otázky a témata rozhovoru nebyly u každého respondenta totožné. Vždy však byly zachovány jednotlivé okruhy, v jejichž rámci respondenti individuálně odpovídali. Jednalo se o devět okruhů, respektive sedm, pokud nepočítáme první okruh, který respondenta seznámil hlouběji s výzkumem, a také poslední okruh, který tvořilo zdvořilé ukončení rozhovoru a poděkování za účast.

1. okruh – Seznámení s výzkumem

Respondenta jsem nejprve seznámila s veškerými důležitými aspekty výzkumu a odpověděla na jeho dotazy k výzkumu.

2. okruh – Základní charakteristiky respondenta

V této krátké části jsem zjišťovala základní informace, pomocí kterých jsem se ujistila, že respondent vyhovuje zvoleným kategoriím. Jednalo se především o pohlaví, věk a zaměstnání.

3. okruh – Respondent ve vztahu ke zvířatům

V tomto okruhu jsem se pokusila respondenta nenásilně nasměrovat na výzkumné téma a zároveň zjistit, zda se vyznačuje určitými charakteristikami významnými pro téma. Respondenta jsem tedy naváděla základními otázkami typu, v jaké rodině vyrůstal, zda má v domácnosti domácího mazlíčka, zda by se charakterizoval jako člověk, který má rád zvířata, zda se někdy zabýval blíže tématem postavení zvířat ve společnosti či vykořisťováním zvířat, zda někdy přispěl na zvířecí charitu, zda se někdy angažoval v organizacích bojujících za práva zvířat, zda konzumuje maso a podobně.

4., 5., 6. okruh – Jatečný průmysl, Vivisekce, Kožešinový průmysl

V následujících třech okruzích jsem se zabývala jednotlivými oblastmi využívání zvířat. V těchto okruzích jsem zjišťovala postoje respondentů k těmto oblastem. Otázky byly opět volné. Respondenty jsem naváděla například otázkami typu, zda se jednotlivými oblastmi někdy zabývali, případně zda vědí, jak funguje proces získávání finálního produktu, zda konzumují maso (dle okruhu například zda vlastní či kupují kožešinové výrobky), proč tak činí, proč jim jejich konkrétní přístup k těmto věcem připadá správný a tak dále.

7. okruh – Sebereflexe respondenta

V tomto okruhu jsem zjišťovala, jak se respondentovy postoje utvářely, co je ovlivnilo, zda si za nimi respondent pevně stojí a proč považuje své postoje za správné. Jaký význam v této formaci pak přikládají vlivu rodiny a výchovy, přátel, blízkého okolí, ale například také médiím a široké veřejnosti.

Doplňující otázky a směr rozhovoru se u jednotlivých respondentů částečně lišil, někdy se dokonce respondent dostal i ke vzdálenějšímu tématu, které pro výzkum nebylo klíčové. Celkově byli respondenti velice ochotní a mluvní. Mírně problematické byly pouze pasáže rozhovoru zaměřené na jednotlivé průmysly, a to u respondentů, kteří o problematice často nic nevěděli, a tak si na ni těžko utvářeli jednotný názor. Dokonce se mi stalo, že respondenti například neznali význam slova vivisekce. Jinak jsem se však při rozhovorech nesečkala s žádným větším problémem. Jako tazatel jsem se musela více zapojovat u druhé skupiny respondentů, pro které byla tato problematika poměrně cizí. Dále pak u třetí skupiny respondentů, kteří byli celkově málo komunikativní. Jako nejvíce aktivní se projevila první skupina respondentů a tomu odpovídala i délka a průběh rozhovorů. Celkově mohu říci, že výzkum proběhl bez větších problémů a pomocí hloubkových rozhovorů jsem získala dostatečné a kvalitní podklady pro následnou analýzu.

Po uskutečnění všech rozhovorů proběhlo jejich přepsání do Wordu. Všem respondentům jsem v rámci zachování anonymity změnila jména. Rozhovory jsem také „očistila“ od pasáží, které se netýkaly tématu, jako je například objednání pití v kavárně a podobně.

Výsledné přepisy jsem následně pečlivě okódovala. Cílem mé práce bylo provést komparativní analýzu s výše zmiňovaným britským výzkumem. (Knight, Barnett 2008) Stejně jako v britském výzkumu byly i mé tři základní kódované kategorie označeny jako „přístup k využívání zvířat“, „účel využívání zvířat“ a „znalost využívání zvířat“. Kódovala jsem postupně a kódy vkládala do textu pomocí komentářů po straně. Kromě tří základních kategorií kódů jsem vytvořila i druhotné kategorie, které pro výzkum byly méně podstatné. Při kódování jsem rovněž vycházela z poznatků zakotvené teorie. (Strauss, Corbin 1999)

8. Nejdůležitější zjištění

Na základě přepsaných a okódovaných kategorií rozhovorů jsem došla k výsledkům, kterým se podrobně budu věnovat níže. Rovněž se pokusím o srovnání výsledků s britským výzkumem.

8.1 Přístup k využívání zvířat

První kategorie analyzuje různé přístupy respondentů k druhům využívání zvířat v moderní společnosti. V rozhovorech jsem se pokoušela zjistit názory a postoje k tomuto využívání a také důvody, které respondenty k těmto postojům vedou.

8.1.1 Faktor mentální kapacity zvířete

Hlavním a nejčastěji se objevujícím faktorem přístupu k využívání byla mentální kapacita daného zvířete. Tento přístup se objevil ve všech zkoumaných skupinách. Faktor mentální kapacity se tak ukázal jako velmi podstatný. Obecně respondenti vyjadřovali menší podporu využívání zvířat s vyšší mentální kapacitou.

„Jakékoli zneužívání zvířat pro blaho lidí je prostě špatný, ale samozřejmě je trochu rozdíl, jestli se jedná například o včelu a její využívání pro med, nebo o krávu, která trpí proto, že lidi chtějí jíst maso a pít její mléko. Nemůžeme se na to dívat úplně stejně. Nemůžeme dávat krávu a včelu na stejnou úroveň. Přeci jen mentálně jsou na tom podstatně rozdílně a stejně tak jejich nervová soustava.“ Dominik, 1. skupina respondentů

„No, tak já bych jako spíš podpořila testování na myších než třeba na psech. Pes je na rozdíl od myši inteligentní a vnímavý zvíře, kdežto myš, to je prostě něco jinýho, to nejde vůbec srovnávat.“ Karolína, 2. skupina respondentů

„Jako podívejte se, já vám to řeknu takhle, já dělám s kuřatama a to jsou prostě hloupí ptáci. Jako já mám rád zvířata, ale kuře je prostě jen kuře, to není jako pes, co vás poslechne a naučí se povely, chápete? Je to jen hloupej pták na pekáč a tak to беру.“ Jaroslav, 3. skupina respondentů

Z výše uvedených pasáží jasně vyplývá, že mentální kapacita je respondenty uváděna jako podstatný argument, který se objevil ve všech zkoumaných skupinách. V tomto ohledu se čeští respondenti naprosto shodují s těmi britskými. Ti faktor mentální kapacity taktéž uváděli jako jeden z hlavních argumentů podpory nebo naopak odsouzení využívání zvířat.

8.1.2 Faktor kulturní tradice a označení za domácího mazlíčka

Druhým důležitým faktorem, který respondenti uváděli jako podstatný ve svém pohledu na tuto tematiku, byl fakt, zda je zvíře v dané kultuře bráno jako domácí mazlíček či nikoli. Tento faktor se taktéž objevil v zahraničním výzkumu a i tam se projevil jeho významný vliv na postoje respondentů. U českých respondentů se vliv kultury projevil, stejně jako první faktor, ve všech zkoumaných skupinách. U první skupiny respondentů se však tento argument projevil pouze jednou, a to u pracovnice Ludmily.

„Pojídání psů a koček v Asii nebo kde samozřejmě odsuzují. To je hnus, co ti parchanti šikmooký těm nebohejm zvířatům provádí. Já jsem milovnicí zvířat, a obzvlášť psů a koček. Jsou to zkrátka domácí mazlíčci a nepatří na talíř. Vím, že tam to maj zavedený jinak, ale mělo by se to zakázat.“ Ludmila, 1. skupina respondentů

Paní Ludmila se nad tímto tématem velmi rozohnila, což se dalo vzhledem k její činnosti (majitelka kočičího útulku) předpokládat. Paní Ludmila však během rozhovoru také uvedla, že pravidelně konzumuje maso takzvaných jatečných zvířat.

„To je něco jinýho, tyhle zvířata jsou na to chovaný. I když tak nějak vnitřně cítím, že je to špatné, ale zkrátka jsem k tomu byla vychovaná, maso jím 49 let a je to prostě normální, jíst maso.“ Ludmila, 1. skupina respondentů

V první skupině respondentů paní Ludmila uvedla tento faktor jako jediná, u ostatních respondentů se neobjevil. Ve zbylých skupinách však měl opět velice podstatný vliv na respondentovy postoje.

„No, tak já bych snědla všechno asi. Jako jediný, co bych teda nesnědla, by byl pes, no a taky kočka a tak. To by prostě nešlo, to jsou domácí mazlíčci.“ Martina, 2. skupina respondentů

„Nejím psy a kočky, jsem normální.“ (smích) Viktor, 3. skupina respondentů

Po této odpovědi jsem položila dotyčnému respondentovi Viktorovi otázku, zda si myslí, že by bez problému konzumoval psí a kočičí maso, pokud by žil v zemi, kde by tento zvyk byl považován za normální a jednalo by se o běžný jev v dané společnosti.

„No, tak kdybych žil v Číně, tak bych to jedl asi no, proč ne.“ Viktor, 3. skupina respondentů

Faktor kulturní tradice se tak v mém výzkumu, stejně jako v zahraničním projevil jako velmi důležitý. Tento fakt jsem předpokládala a již v teoretické části jsem jej uváděla jako neopomenutelný faktor vlivu na postoje respondentů.

8.1.3 Faktor vzhledu využívaných zvířat

Neméně podstatným vlivem, který se objevil, byl vzhled využívaných zvířat. Respondenti projeví menší podporu využívání zvířat, která jsou dle jejich slov označována za roztomilá a hezká. Tento faktor se objevil opět ve všech skupinách, nejčastěji však ve skupině druhé.

„No, k těm domestikovanějším zvířatům, třeba k těm psům nebo ke kočkám, je to takový nasnadě mít nějaký speciální přístup, protože ty nám přijdou jako hrozně „cute“, a tak je to takový trochu jiný než třeba u těch velkých zvířat, jako jsou ty krávy nebo to. Každopádně objektivně, kdybych nad tím přemýšlel a musel udělat nějaký rozhodnutí, tak bych je asi bral na stejnou úroveň. Trochu bych měl asi problém, třeba myš a pes, to je trochu problematický. Pravděpodobně bych to bral podle nějakých pokryteckých kritérií, to velký zvíře, ale jo, měl bych to asi tak.“ Michal, 1. skupina respondentů

„Králíky ne, králíky teda rozhodně nejím. To je jiný než třeba kuře, králík je prostě roztomilej a hezoučkej. Spíš na pomazlení než k jídlu.“ Tereza, 2. skupina respondentů

„Roztomilýho zvířete je mi vždycky víc líto, ale tak to prostě chodí roztomilý, neroztomilý.“ Drahomíra, 3. skupina respondentů

Rozhovory tedy opět dokládají jasnou shodu s britskými výsledky. Vzhled využívaných zvířat ovlivňuje názory a přístup respondentů. Roztomilost a hezký vzhled zvířat snižuje podporu jednotlivců pro využívání zvířat, anebo alespoň vzbuzuje větší lítost nad jejich využíváním.

8.1.4 Faktor osobní zkušenosti se zvířaty

V menší míře se pak objevil faktor osobní zkušenosti se zvířaty. Někteří respondenti uvedli, že osobní setkání či zkušenost s danými zvířaty způsobují, že jednotlivci pak vyjadřují menší podporu jejich využívání. Jak jsem ale uvedla výše, tento faktor se objevil v menší míře, a to u šesti zkoumaných respondentů. Jako příklad mohu uvést respondentku Drahomíru ze třetí skupiny.

„Třeba co vím, že bych nikdy nesnědla, je koňské maso. Víím, že se to normálně jí, a i znám lidi, který to jí, ale mně se při té představě prostě zvedá žaludek. Já miluju koně, když jsem byla ještě na střední, tak jsem pravidelně docházela na ranč se o ně starat a někdy si taky zajezdit. Tak to bych nikdy nemohla.“ Drahomíra, 3. skupina respondentů

Mezi uvedenými zvířaty se kromě koní objevili ještě králíci a jehňata. Faktor osobního zážitku se objevil taktéž v britském výzkumu. Celkově se však ve srovnání s ostatními faktory jedná o méně zastoupený vliv.

8.1.5 Faktor vnímání využívaných zvířat

Dále jsem ve svém výzkumu zjišťovala, jak respondenti obecně vnímají využívaná zvířata. Zajímalo mě, zda pro ně tato zvířata představují spíše jakési komodity k obecnému užitku nebo zda nad nimi uvažují jako nad živými bytostmi. Výsledky se velmi lišily v závislosti na odvětví využívání. Z odpovědí respondentů jasně vyplývá, že za komodity jsou nejčastěji považována jatečná zvířata. Respondenti z druhé a třetí skupiny velmi často uváděli, že jatečná zvířata vnímají spíše jako určitý typ spotřebního zboží než jako živé tvory.

„Ty zvířata jsou k tomu prostě stvořeny, jsou tady pro nás, abychom se dobře najedli. Jako já když vidím krávu, tak to je pro mě chodící hamburger s rohama. (smích) Takže jo, pro mě jsou

to spotřební komodity, prostě jídlo. Možná je to hnusný, že to takhle řeknu, ale je to tak.“
Hana, 2. skupina respondentů

„Podívejte se, hospodářský zvířata jsou k hospodářskému užitku, už z toho názvu to jasně vyplývá. Jsou tu pro nás, k lidskému užitku. Není nic špatného na tom, brát si, co nám dávají. Nenazval bych je věcmi, ale možná spotřebními statky? Nevím.“ Zdeněk, 3. skupina respondentů

I takzvaná kožešinová zvířata jsou některými respondenty považována za komodity k užitku.

„To máš stejný jako s jakýmkoli zvířetem chovaným pro užitek. Přijdeš do obchodu a můžeš si koupit, cokoli chceš, ať je to maso, mlíko nebo kožich, a koupíš si to normálně jako zboží. Je to vlastně jenom přetransformovaný zboží. Možná to nefunguje úplně správně, ale v dnešní době jako normální člověk zvířata ani jinak vnímat nemůžeš.“ Hana, 2. skupina respondentů

„Já bych si kožešinu klidně koupila. Nevidím rozdíl v tom, jestli si k obědu dám steak, nebo si koupím kabát s kožešinou. Když si to můžete normálně koupit, tak na tom asi není nic špatného, ne? Takže svým způsobem zvířata jsou prodejným zbožím.“ Drahomíra, 3. skupina respondentů

V oblasti vivisekce se však názor, že využívané zvíře je spíše komoditou k užitku, objevil jen minimálně. Tento názor projeвили pouze 2 respondenti, a to ze 3. skupiny. Že u vivisekce se tento postoj příliš nevyskytoval, příkládám tomu, že se testuje i na zvířatech, která respondenti označili za roztomilá a hezká, a také na zvířatech, která jsou považována za domácí mazlíčky. Zřejmě proto respondenti označili testovaná zvířata za komodity jen ve dvou případech.

Respondenti z první skupiny neuvedli ani v jediném případě z jakékoli oblasti, že by zvíře vnímali spíše jako zboží či komoditu, což se dalo vzhledem k jejich aktivitám předpokládat. Jednotlivci z této skupiny naopak často mluvili o velké podobnosti zvířat s člověkem a jejich schopnosti vnímat bolest. U tohoto tématu se často zaměřili spíše na potřebu společnosti přehodnotit náhled na zvířata.

„Dneska jsou zveřejněny i studie přímo vědecky podložené, že vlastně zvířata cítí bolest úplně stejně jako my, že si často uvědomují samy sebe, že tyhle věci, o kterých jsme dřív třeba měli nějaké pochybnosti a mohli jsme si tím ospravedlňovat to zabíjení a špatné zacházení, tak to už dneska je všechno vyvráceno. A právě jeden z našich hlavních cílů je, aby lidi začali přehodnocovat náhled na ty zvířata, aby přehodnotili ten svůj vztah ke zvířatům, že to nejsou produkty určené k naší konzumaci a k naší zlovůli a že jsou to bytosti, které jsou ze svých vlastních důvodů na tomto světě.“ Dominik, 1. skupina respondentů

8.2 Účel využívání

Účel využívání zvířat taktéž bezpochyby ovlivňuje respondentovy postoje a názory ohledně dané problematiky. Jak vyplývá z výzkumu, postoje českých respondentů byly obecně velmi podobné postojům britských respondentů. Celkově se výsledky obou výzkumů opět shodovaly a respondenti většinou projevili vyšší míru souhlasu s využíváním ve třech případech.

8.2.1 Faktor klasifikace účelu využívání jako nezbytnost

Nejčastěji respondenti projevili podporu využívání zvířat v případě, kdy jim dle jejich slov účel využívání připadal jako nezbytný.

„Těch zvířat je mi samozřejmě líto, proto taky odsuzuju testování kvůli kosmetice. Myslím si, že to je zbytečný, to by se dít nemělo. Ale zase na druhou stranu je podle mě důležitý pokračovat ve výzkumech hledajících léky na rakovinu a tak, bez toho se společnost neobejde. V takových případech bych ty zvířata asi obětovala.“ Karolína, 2. skupina respondentů

„Já bych se bez masa neobešel, to bych byl za chvíli mrtvej. Maso je odjakživa nezbytnou součástí jídelníčku. Ty zvířata jsou tady od toho. Je to přirozený koloběh života a lidi se bez masa prostě neobejdou, takže já proti jatečnému průmyslu rozhodně nic nemám.“ Viktor, 3. skupina respondentů

Respondenti z první skupiny odsoudili využívání zvířat celkově, avšak z jejich odpovědí se daly vyzorovat silnější antipatie k (dle jejich názoru) výrazně zbytečnému využívání zvířat.

„Jako první bod, kterej mi na vivisekci vadí, je, že jako obrovská část, jako většina toho výzkumu, je zbytečná. Ne proto, že by to bylo jako na zbytečný účely, ale protože to jde jako vyčíst, že to je jako mnohokrát opakovaný místo toho, aby ty výzkumníci věnovali energii tomu, aby zjistili, jestli už někdo něco podobného zkoumal na nějakých myších na druhým konci světa, tak prostě koupí myši a udělej si to sami, protože je to jednodušší... Ani nejsou na to mechanismy, jako slušný databáze, kde by se to dalo snadno najít... I ten systém vědy je na to zaměřenej, aby se prostě testovalo, testovalo, i když je to úplně zbytečný.“ Václav, 1. skupina respondentů

Jeden respondent se také například velmi rozohnil nad kožešinami a jejich zbytečností.

„Žijeme ve 21. století, ale společnost se chová jako v době kamenné. Kožichy jsou absolutně nepotřebné, jedná se pouze o módu. Navíc existují umělé kožešiny, které jsou často nerozpoznatelné od pravých kožešin. Neexistuje vůbec žádný důvod, proč tohle tolerovat. A to, že je to naprosto zbytečná krutost, která by neměla být legální, potvrzují mnohé státy, které zakázaly chov kožešinových zvířat. Je dobré, že celkově upadá móda kožešinových kabátů, kde je použito nejvíc zvířat. Naopak jsou trendem ale hlavně límce a lemy na bundách nebo na botách nebo třeba bambule na čepicích. Hodně často se kožešiny taky barví a tím se ta kožešina ještě více vzdaluje od představy spojení zvířete a kožešiny.“ Dominik, 1. skupina respondentů

Respondent se dále rozčiloval také nad neinformovaností společnosti.

„Lidi to většinou ani nenapadne, neví, že ty zvířata žijou otřesnej život v příšerných podmínkách a pak je buď udusí plynem, nebo jim strčí elektrickou tyč do zadku a pak je stahujou z kůže a často zaživa. Takže často vůbec nevědí, co kupujou. Na druhou stranu, pokud si nějaká pražská pipina koupí kožich i přesto, že má internet plnej téhle informací, je pak otázkou, jak moc velký díl viny nese.“ Dominik, 1. skupina respondentů

8.2.2 Faktor přínosu pro společnost

Další zmiňovaný důvod pro souhlas s využíváním zvířat, který se v rozhovorech objevil, byl přínos pro společnost. Respondenti většinou vyjadřovali vyšší míru souhlasu s využíváním,

kteřé je dle jejich názoru pro společnost přínosné. Nejčastěji se jednalo o souhlas s masným, mlékárenským a vaječným průmyslem. Dále také o testování zvířat pro vědecké účely. Tento faktor se opět objevil pouze ve druhé a třetí skupině.

„Tak je to asi podobný jako u toho masa, pro lidi je to přínosná věc, to testování a samozřejmě, že je důležitý ty látky předem otestovat, než se podají člověku, takže vlastně ani jiná možnost není.“ Martina, 2. skupina respondentů

Dalším příkladem pak může být výpověď pracovníka jatek, který takto reaguje na otázku ohledně vegetariánů a vegetariánství celkově.

„No, tak to je pěkná blbost. Nevím, co tím tihleti blázni sledují. A vůbec nejhorší je, když to vnucují druhým. Maso člověk prostě potřebuje, já bych bez masa chcípnuł. (smích) Jako to, že je maso pro člověka přínosný, prostě nemůžou vyvrátit.“ Jaroslav, 3. skupina respondentů

Faktor přínosu pro společnost se objevil i ve zmiňovaném zahraničním výzkumu. Přínos pro společnost se tak projevil v obou výzkumech jako neopominutelný faktor.

V první skupině respondentů se faktor přínosu pro společnost neobjevil. Respondenti obecně nezmiňovali tento faktor pravděpodobně z důvodu nedostatku alternativ, které uváděli.

„Na to nepotřebujete vegany, že jo, tam vám to řekne i jako docela běžnej člověk, že tam fakt to není potřeba a existuje spousta alternativních testovacích médií – počítačový modely prostě, umělá kůže, ale tím, jak jsou ty systémy nastavený, tak pořád se jakoby hrozně málo na tyhle alternativní systémy soustředí.“ Václav, 1. skupina respondentů

8.2.3 Faktor možné alternativy

Posledním faktorem, který označili respondenti za důležitý, byla možná alternativa. Respondenti často uváděli, že pokud by existovala dostatečně kvalitní alternativa, dali by jí před využíváním zvířat přednost. Zde se však objevil velmi zajímavý fakt. Ačkoli respondenti obecně vyjádřili menší podporu využívání zvířat, ke kterým existuje dostatečně kvalitní alternativa, z jejich komplexních výpovědí jasně vyplývá, že tyto alternativy většinou

nevyužívají, přestože jsou běžně dostupné. Jedná se především o alternativy potravin živočišného původu nebo o alternativy pravých kožešin. Naopak celkově respondenti jednohlasně vyjádřili podporu dostatečně kvalitním alternativám k testům na zvířatech. Zde je nutno také poznamenat, že respondenti z první skupiny obecně vyjadřovali podporu alternativám ve všech třech zkoumaných oblastech, a ne jen v oblasti vivisekce.

„Když byste mi dala otázku, jako co si myslím, že by se stalo, kdyby se zakázaly všechny testy na zvířatech od zítřka, tak si myslím, že by se stalo to, že by se během pár měsíců nebo let jako objevily alternativy ke všem testům, a to je potřeba. Ten potenciál jako je obrovskéj.“ Václav, 1. skupina respondentů

„Jo, pokud by existovala alternativa, tak bych určitě byla pro ukončení testů na zvířatech.“ Tereza, 2. skupina respondentů

„No, tak bych byl pro. Jako když by to šlo bez zvířat, tak klidně, ale pokud se to bez nich prostě neobejde, tak se nedá nic dělat.“ Zdeněk, 3. skupina respondentů

Fakt, že respondenti vyjádřili podporu především alternativám v oblasti vivisekce, může být způsoben tím, že vivisekce obecně využívá zvířata, která jsou respondenty označována za roztomilá a hezká, taktéž za domácí mazlíčky. Jelikož z výzkumu jasně vyplynulo, že jednotlivci vyjadřují menší podporu využívání právě těchto zvířat, je pravděpodobné, že tento fakt přímo ovlivnil sympatie k alternativám k této oblasti. Zároveň jsou léčiva v podstatě jediným produktem, ke kterému není běžně k dostání alternativa. Je tedy velmi zajímavé, že respondenti obvykle nevyužívají alternativ tam, kde jsou k dostání, ale současně jsou nejvíce nakloněni alternativám v oblasti, kde běžně k dostání nejsou.

8.3 Znalost využívání

Poslední kódovanou kategorií je znalost využívání. I zde mohu potvrdit, že se mé závěry shodují s výsledky z britského výzkumu. Z rozhovorů jasně vyplývá, že respondenti obecně se cítí být neinformovaní. Pocit nedostatku informací o využívání zvířat vyjádřilo 9 respondentů, a to ze všech tří skupin. V první skupině se však pocit deficitu informací objevil pouze u jedné respondentky, což se dalo předpokládat. Zbylí tři respondenti se totiž jako členové

aktivistických organizací touto problematikou dlouhodobě zabývají, a proto mají informací dostatek.

„Nevím, o to, jak to chodí na jatkách, jsem se nikdy nezajímala, ani mě to nenapadlo. Byla jsem vychovaná k tomu jíst maso a víc o tom nepřemýšlet. Když nad tím teď ale tak přemýšlím, vlastně vůbec nevím, jak to funguje a jak se tam se zvířaty zachází. Nikdy jsem na takové informace nenarazila. V televizi vidím veselou krávu a na kamiónech usmívající se prasátka, takže jen předpokládám, že to není tak zlé, ale musím uznat, že víc o tom nevím. V tomhle jsem, jak se říká, nepolíbená.“ Ludmila, 1. skupina respondentů

Největší neinformovanost pak respondenti pocítují v oblasti vivisekce. Všech osm respondentů, kteří potvrdili svou neinformovanost o využívání zvířat, se shodlo na tom, že největší deficit informací pocítují právě v oblasti vivisekce.

„Tak nejmíň toho vím o tý vivisekci, no. A hlavně za život jsem o tom slyšela asi jen dvakrát, možná někde v televizi, že se testuje na zvířatech, ale jak a co a na jakých, to nevím. Ale v seriálech jsou v laboratořích vždycky myši, tak asi nejvíc na myších, no.“ Karolína, 2. skupina respondentů

„Nevím o tom vůbec nic, vždyť já jsem nejdřív ani nevěděl, co to ta vivisekce je. Vždyť se o tom vůbec nemluví, ani ve zprávách jsem to neviděl, a to tam je vždycky všechno.“ Jaroslav, 3. skupina respondentů

Dalším zajímavým zjištěným faktem je, že tito respondenti, kteří řekli, že pocítují deficit informací, zároveň řekli, že informovaní být vůbec nechtějí. Tento fakt se opět objevil i v zahraničním výzkumu, ovšem ne v takové míře, jako se objevil v tom českém. To, že respondentům vyhovuje zůstat neinformovanými, oznámilo všech 9 z 9 neinformovaných respondentů.

„Ale já to ani nechci vědět. Chci jít po rozhovoru na pizzu a chci si tam dát tu šunku a nechci nad tím přemýšlet a mít pak výčitky. Stejně bych tím nikomu nepomohla a akorát bych si zkazila chuť.“ Martina, 2. skupina respondentů

„Nevím, nikdy jsem se o to nezajímal a ani se o to zajímat nehodlám. Vím, že to asi nebude nic hezkého, tak proč bych po tom měl pátrat.“ Viktor, 3. skupina respondentů

Toto zjištění považuji za velmi podstatné. Částečně jsem jej předpokládala, ne však v tak hojně míře. Tato skutečnost se taktéž propojuje s pojmem alibistické společnosti, který jsem uváděla výše v teoretické části. Jeden z přívlasků autora Miloslava Petruska tak na základě svého vlastního výzkumu mohu označit za příhodný.

Zajímalo mě taktéž, zda si respondenti myslí, že by jejich postoje dokázal dostatek informací změnit. Celkem 5 z 8 respondentů pak odpovědělo, že ano.

„To asi jo, já myslím, že určitě. Kdybych třeba někdy byla nucená jít na jatka na praxi v rámci školy, asi by to se mnou pěkně zacloumalo. Pak bych asi to maso přestala jíst.“ Tereza, 2. skupina respondentů

„Nevím, tak asi jo. Já jsem nad tím nikdy nepřemýšlela a hlavně vždycky je lepší nevědět. Mně stačilo, když jsem jednou viděla nějakou fotku na Facebooku z nějaký farmy, ale video už jsem si nepustila. Právě proto nechci nic vědět, pak bych se musela omezovat.“ Drahomíra, 3. skupina respondentů

Část respondentů tak vyjádřila určitou obavu z toho, co nového by se o oblasti využívání zvířat dozvěděli. Z jejich výpovědí lze taktéž vyhodnotit určitou negativní představu, kterou ohledně jednotlivých oblastí využívání mají.

Zajímavé taktéž bylo zjištění, co obecně respondenti o jednotlivých oblastech využívání zvířat vědí. Jak již bylo napsáno výše, dostatek informací měli pouze tři respondenti, a to z první skupiny, neboť se touto tematikou aktivně zabývají. U zbytku respondentů však převládala neinformovanost. Obecně by se dalo říci, že respondenti mají představu o tom, jaká zvířata jsou v České republice ve třech zmiňovaných oblastech využívána. Dále mají obvykle poměrně jasnou představu o jednotlivých produktech, avšak deficit informací pociťují především v meziobdobí, tedy ve fázi, kdy je zvíře transformováno do zboží, nebo v případě vivisekce nemají jasnou představu, jak je zvíře pro jednotlivé produkty využito. Celkově z rozhovorů jasně vyplývá, že respondenti pociťují deficit informací ohledně života zvířat a

podmínek, ve kterých jsou chována. Výjimky se objevují pouze u respondentů, kteří v daném odvětví pracují.

Fakt, že respondenti pocítují deficit informací ohledně životních podmínek využívaných zvířat, odpovídá prezentaci jednotlivých produktů v reklamách a médiích a celkovému stylu moderní společnosti, kterému jsem se věnovala v teoretické části.

8.4 Aktivisté a speciesismus ve společnosti

Ráda bych věnovala pozornost také skupině aktivistů angažujících se v boji za práva zvířat. Z výzkumu totiž jasně vyplynulo, že názory a postoje těchto respondentů se často výrazně liší od názorů zbytku respondentů. Tento rozdíl je znát například v základním vnímání zvířat. Obecně se všichni shodli na tom, že mají pozitivní přístup ke zvířatům. Aktivisté však kromě tohoto pozitivního přístupu obecně respektují zvířata jako členy společnosti, stejně tak jejich práva a potřeby a zároveň odmítají zvíře degradovat na zboží ke koupi.

Aktivista o vztahu ke zvířatům:

„Vztah samozřejmě pozitivní, jako se zvířátkama domácima se mazlím, nechci je nechávat zabíjet, ale možná bych to ani... Jako ne, že mám rád zvířátka, ale že je jakoby respektuju jako svébytné osobnosti, jo, né jako ty zvířátka, ale jako prostě já zvířata považuju za členy lidské společnosti, teda ty který jsou do toho zapojený, né jako ty divoký, že jsou to jakoby naši spoluobčané v podstatě, ačkoli nemají ten status.“ Václav, 1. skupina respondentů

Taktéž odmítají jejich využívání a ostře se staví proti speciesismu.

Aktivista ohledně speciesismu:

„... Takže všechny takové předsudky pramení ze stereotypů a ignorace – rovná se neochoty vcítit se do druhého, zhodnotit ho, jeho situaci bez těch předsudků, což nás v případě k tomu speciesismu neodvratně dovede k tomu, speciesismus akceptovat jako existující morální problém a nakonec i uznat, že třeba takový velkochovy jsou hnus a neměli bychom je podporovat. To samo možná nejvíc brání této konkrétní formě předsudků, aby jí lidé rozpoznali a přehodnotili svůj život podle toho, ale snad se to jednou podaří, jako se to už z velké části podařilo u těch ostatních.“ Dominik, 1. skupina respondentů

Ačkoli část zkoumaných respondentů označila srovnání speciesismu s rasismem či sexismem mimo jiné například za směšné a „mimo mísu“, aktivisté považují toto přirovnání za velmi příhodné.

„Ještě bych teda doplnil, že se dá najít hromada srovnávacích faktů o speciesismu a rasismu, třeba už ten fakt, že všude po světě se menšinám nadává do zvířat, psů a podobně, nebo ta historie otroctví – zrovna to srovnání s holocaustem, což je vlastně srovnání s extrémním antisemitismem.“ Dominik, 1. skupina respondentů

Z výzkumu vyplynulo, že respondenti z druhé a třetí skupiny obecně uznávají existenci speciesismu, avšak to samo o sobě jim nepřipadá jako problém, a už vůbec ne na takové úrovni, jako je problematika například právě zmiňovaného rasismu.

Respondent ohledně existence speciesismu ve společnosti:

„Co všechno se fakt dneska už nevymyslí! Za chvíli ty zvířata budou mít větší práva než lidi... No, tak jako logicky by se dalo říct, že jo, protože lidi využívají zvířata jako nižší druh a i já to tak beru, takže jo a v tom případě jsem i já speciesista.“ (smích) Hana, 2. skupina respondentů

Naopak aktivisté se shodli na tom, že se jedná o velký sociální problém, který je potřeba řešit a usilovat o sociální změnu.

Aktivista ohledně boje proti speciesismu:

„Vyloženě to není ten spotřebitelskej boj, to znamená nepodporování těch prostě subjektů, co vykořisťují zvířata, prostě by se mi to morálně přičilo, aniž... prostě nedělal bych to, i když vím, že to nemá žádný reálný dopad více méně. Ten spotřebitelský bojkot jako není opravdu moc pádný argument. Navíc když ty produkty jsou státem dotované, tak se ta poptávka zas tak neprojeví. Člověk s tím sám nic nezmuže, možná ani spotřebitelskej bojkot, takže tohle je taková tragédie, možná ani větší masa lidí s tím nic nezmuže a byla by potřeba sociální změna. A tak já se snažím bojovat za tu sociální změnu, přesvědčovat co nejvíce lidí a souvisle s tím jsem prostě vegan, abych si neprotiřekl.“ Michal, 1. skupina respondentů

Dalším podstatným rozdílem je, že aktivisté často přirovnávají současné zacházení se zvířaty k novodobému holocaustu. Sympatie k tomuto přirovnání se však u ostatních respondentů

během výzkumu objevily opravdu jen minimálně. Toto přirovnání spíše bylo označováno za nemorální, nesrovnatelné, divné, případně neuctivé.

„Tak to je zase něco, kam ten svět spěje. Jak vůbec někdo může něco takovýho vyslovit, fakt. To je absolutně nesrovnatelný, taková neúcta.“ Zdeněk, 3. skupina respondentů

Aktivisté však toto přirovnání k holocaustu a nacistickým hrůzám považují za samozřejmé.

Aktivista ohledně kožešin:

„Mám k tomu stejnej postoj, prostě jako když měli nacisti stínítko na lampy ze Žida, jo, to je prostě něco tak nechutnýho, odpornýho.“ Václav, 1. skupina respondentů

Přirovnání k holocaustu:

„269 bojuje za osvobození zvířat, takže odmítá jakékoli jejich zotročování. Snažíme se lidem předkládat realitu, to, jak zvířata trpí ve velkochovech, na jatkách a vůbec ve všech průmyslech, které je využívají. Jedná se o novodobej holocaust.“ Dominik, 1. skupina respondentů

V některých oblastech se tedy aktivisté od zbytku společnosti výrazně odlišují, což se dalo předpokládat. Dle aktivistů to může být způsobeno hned několika důvody. Jedním z nich je informovanost o problematice. Jednotlivci celkově nemají dostatek informací, a jak i z výzkumu vyplynulo, sami tento deficit pociťují. Naopak aktivisté mají informací dostatek a právě díky tomu, že mají reálnou představu o životních podmínkách zvířat, jsou jejich názory a postoje odlišné. Dalším odůvodněním pak mohou být, jak aktivisté uváděli, vrozené dispozice.

„Myslím si, že určitě to souvisí taky s tím, co má člověk vrozený, nějakou emoční inteligenci nebo emocionální nebo i tu logickou. Takže možná nějaký vrozený věci toho člověka předurčí trochu a prostě vlastnosti obecně. Třeba empatie je asi trochu podmíněná geneticky.“ Michal, 1. skupina respondentů

9. Diskuze

V rámci výzkumu jsem se pokusila získat postoje a názory jednotlivých respondentů na využívání zvířat v moderní společnosti. Zajímalo mě, jak se jejich názory na jednotlivé oblasti využívání liší a proč tomu tak je. Snažila jsem se o zjištění jakýchsi základních vzorců, které utvářejí postoje respondentů. Zaměřila jsem se na tři základní oblasti využívání zvířat, a to tedy na jatečný průmysl, vivisekci a kožešinový průmysl. Záměrně jsem vybrala právě tyto tři oblasti, protože se jedná o jedny z nejvýznamnějších odvětví využívání zvířat a zároveň se v České republice občané běžně setkávají s produkty z této oblasti. Předpokládala jsem tak, že respondenti budou mít k této problematice alespoň částečně vytvořený postoj.

Výzkum jsem koncipovala obdobně, jako byl koncipován výzkum, který byl proveden ve Velké Británii v roce 2008 autorkami Sarah Knight a Louise Barnett s názvem *Justifying Attitudes toward Animal Use: A Qualitative Study of People's Views and Beliefs*. Základními kódovanými kategoriemi byly taktéž „přístup k využívání zvířat“, „účel využívání“ a „znalost využívání.“ Jak jsem zmiňovala výše, ve svém výzkumu jsem dospěla k téměř totožným výsledkům.

Nejdříve jsem se věnovala kategorii „přístup k využívání zvířat“, kde stejně tak jako v britském výzkumu i mně vyšlo, že respondenti obecně vyjadřovali menší podporu využívání zvířat ve třech případech, a to sice u využívání zvířat s vyšší mentální kapacitou, dále u zvířat danou kulturou považovaných za domácí mazlíčky, u zvířat, která respondenti označovali za hezká a roztomilá, a také u zvířat, se kterými mají lidé spojené určité zážitky.

Ve výzkumu mě taktéž zajímalo, jaký postoj mají respondenti obecně k využívaným zvířatům, zda je považují za živé bytosti, nebo pro ně představují spíše jakési výrobní komodity. Zde jsem zjistila, že právě zvířata využívaná v jatečném a kožešinovém průmyslu jsou respondenty považována spíše za komodity. Ačkoli jsem toto zjištění očekávala, nepřepokládala jsem, že se objeví v takové míře. Jak jsem uváděla v teoretické části, současná konzumní společnost přímo vybízí k tomu, hlouběji nad produkty nepřemýšlet a co nejvíce nakupovat. Dalo se tak tedy předpokládat, že respondenti budou považovat zvířata spíše za zboží či produkty určené ke spotřebě. Dalším zajímavým faktem bylo, že v oblasti vivisekce se tento názor, tedy zvíře jako zboží, objevil minimálně. To příkládám tomu, že se často

testuje na zvířatech, která respondenti označují za roztomilá, a proto si je nedokáží představit jako komodity.

V kategorii „účel využívání zvířat“ se mé výsledky opět shodovaly s výsledky britského výzkumu. Respondenti obvykle souhlasili s využíváním ve třech případech, a to tedy pokud jim účel využívání připadal jako nezbytný, dále pokud účel považovali za přínosný pro společnost, a také v případech, kdy není možná alternativa.

Poslední kategorií byla „znalost využívání“. I zde se mé závěry shodovaly se závěry z britského výzkumu. Zkoumaní respondenti se obecně cítili být nedostatečně informovaní. Největší deficit informací pak byl pocíťován v oblasti vivisekce. Celkově z výzkumu vyplynulo, že respondenti pocíťují největší deficit informací o mezistadiu, kdy je zvíře transformováno na produkt či je k výrobě produktu jinak využito. Dále se objevil fakt, že respondenti, kteří řekli, že pocíťují deficit informací, zároveň řekli, že informovaní být ani nechtějí. To, že respondenti nechtějí být informováni, se objevilo i v zahraničním výzkumu, avšak ne v takové míře jako v tom mém. Za zvláštnost a jedinou menší odchylku tedy považuji, že se v mém výzkumu nenašel jediný respondent, který se považoval za neinformovaného a zároveň by informovaný být chtěl. Jak jsem uváděla výše, toto zjištění odpovídá konceptu alibistické společnosti, který by se v tomto kontextu dal označit za příhodný.

Dalším podstatným zjištěním taktéž bylo, že respondenti obecně uvedli, že více informací by pravděpodobně mělo vliv na jejich postoje, čímž se opět shodli s britskými respondenty.

Celkově musím říci, že výsledky zahraničního výzkumu byly velice podobné výsledkům, ke kterým jsem na základě výzkumu dospěla já. Na základě výsledků mohu konstatovat, že jsem nenašla žádné výraznější odchylky v postojích a názorech respondentů. Mohu tedy potvrdit, že základní vzorce, které utvářejí postoje jednotlivců, jsou stejné i u českých jedinců.

Jelikož se jednalo o kvalitativní výzkum v rámci bakalářské práce, byl proveden pouze na dvanácti respondentech. Právě proto, že se jedná o tak malý vzorek, nelze výsledky zobecnit na celou populaci, což vidím jako slabší stránku výzkumu. Naopak díky tomu, že se jednalo o malý vzorek, bylo možné provést hloubkové rozhovory a detailně se zaměřit na danou problematiku, která vyžadovala hlubší analýzu.

10. Závěr

Primárním cílem mého výzkumu bylo zjistit základní postoje respondentů k využívání zvířat v moderní společnosti. Dále to, jak se jejich postoje liší, proč určité využívání zvířat odsuzují a jiné podporují a podobně. Na základě tohoto provedeného výzkumu jsem se pokusila o porovnání s výsledky britského výzkumu *Justifying Attitudes toward Animal Use: A Qualitative Study of People's Views and Beliefs* z roku 2008. Díky této komparaci mohu konstatovat, že výsledky obou výzkumů jsou velmi podobné. Základní faktory ovlivňující postoje a názory respondentů se shodují. Během analýzy jsem nezaznamenala žádné výraznější odchylky od britských výsledků.

I když získané informace nejsou nijak převratné a v základech se shodují s výsledky z britského zkoumání, přispěl tento výzkum k potvrzení typických vzorců utváření postojů k problematice využívání zvířat v moderní společnosti.

Jelikož je téma vnímání zvířat jako takových a jejich postavení v moderní společnosti aktuální, může být výzkum na toto téma velmi přínosný. Na tuto problematiku je totiž pohlíženo z mnoha hledisek, avšak v sociologii, a zejména pak české, je toto téma poměrně nové a neprobádané. Předchozí výzkumy byly převážně kvantitativního charakteru a nemohly tak být zaměřeny na hlubší pojetí tématu. Jako příklad mohu uvést výzkum z roku 2006 s názvem *Češi o životě zvířat chovaných v zajetí* provedený agenturou CVVM nebo výzkum z roku 2013 s názvem *Kožešinová zvířata* provedený týměž institutem. (Svoboda zvířat 2006, 2013) Já jsem se naopak zaměřila na detailnější analýzu po vzoru britského výzkumu a tím výzkum odlišila od ostatních.

Výzkum na toto téma může být dále přínosný hned z několika důvodů. Výzkumy, které testují postoje využívání zvířat, mohou informovat o tom, jak vnímáme zvířata, mohou odrážet kulturní vzorce a také v nich můžeme nalézt určité propojení s chováním respondentů k ostatním lidem.

Do budoucna by se mohl výzkum více rozpracovat a být proveden i v jiných zemích. Velice zajímavé by mohlo být zjištění, zda by se tyto základní vzorce utváření postojů, které se potvrdily na českých respondentech, potvrdily i na respondentech ze silně nábožensky orientovaných států s odlišnou kulturou. Nové poznatky k tomuto zkoumání by mohl přinést

například výzkum provedený v muslimských zemích. Zajímavé by taktéž mohlo být koncipovat výzkum jako mezigenerační analýzu českých respondentů.

Za důležité považuji taktéž zmínit, že provedený výzkum by mohl vnést do povědomí široké veřejnosti problematiku zacházení se zvířaty a jejich využívání v moderní společnosti, dále také problematiku životního prostředí, která je úzce spojena s chovem hospodářských zvířat.

Summary

The goal of my research was to find out basic attitudes of individuals towards using animals in modern society, and also differences between these attitudes - why somebody supports using animals but someone condemns it. On the basis of my research I tried to make a comparison with the results from the British research - *Justifying Attitudes towards Animal Use: A Qualitative Study of People's Views and Beliefs* from 2008. Due to this comparison I can state that the results from both researches are very similar. The basic factors which influence individuals' opinions are identical. I did not discover any significant differences.

The gained results are not revolutionary, however they are identical with the British results which were expected. This research contributed to confirmation of examples of making attitudes towards using animals in modern society.

The theme of animals' perception and their status in society is topical and therefore this research can be very beneficial. There are many points of view of this theme but in sociology this theme is quite new and unexplored especially in Czech sociology. All previous researches were mostly quantitative and so these researches were not concentrated on deep concept of this theme. For example, I can mention the research - *Czech People about Animals in Captivity* - from 2006 which was done by CVVM or research named *Animals used for fur* from 2013 which was also carried out by CVVM. (Svoboda zvířat 2006, 2013). However my research was different because I was inspired by British research.

This research can be beneficial for many reasons. Researches which analyze attitudes towards using animals can inform how we perceive about animals and they can reflect cultural models which in which we can find connections of respondents with social behaviour of other people.

In the future this research can be worked up and can be carried out in other countries. It could be also very interesting to find out if these basic models of making attitudes are identical with models from religious countries and in countries with another culture. Research in muslim countries could bring new pieces of knowledge or it could be very interesting to outline the research as the analysis of a generation gap of Czech respondents.

It is also very important to mention that the research can show the issue of this theme to public and also environmental problems connected with a livestock farming.

Seznam použité literatury:

ABZ slovník cizích slov. Pojem antropocentrismus. *Abz.cz* [online]. © 2005-2014 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z:

<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/antropocentrismus-antropocentrismus>

BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Vyd. 1. Praha: Slon, 2002, 165s. ISBN 80-86429-11-3.

BECK, Ulrich. *Riziková společnost. Na cestě k jiné moderně*. Vyd. 2. Praha: Slon, 2011, 431s. ISBN 978-80-7419-047-6.

BERGER, Peter L. *Pozvání do sociologie. Humanistická perspektiva*. Vyd. 3. Brno: Barrister & Principal, 2007, 231s. ISBN 978-80-87029-10-7.

BERGER, Peter L.; LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, 214 s. ISBN 8085959461.

BLACK, Donald. *Moral Time*. 1st ed. New York: Oxford Univ. Press, 2011, 304 s. ISBN 978-0199737147.

BOURDIEU, Pierre. *O televizi*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2002, 104 s. ISBN 80-7239-122-4.

ČEJKA, Jan. *Jejich jest království. O etickém chování vůči zvířatům a jejich osudu*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2005, 142 s. ISBN 8072521128.

DURKHEIM, Émile. The Division of Labor in Society. In: HAIDT, Jonathan. *Morálka lidské mysli. Proč lidstvo rozděluje politika a náboženství*. Vyd.1. Praha: Dybbuk, 2013, 480 s. ISBN 978-80-7438-090-7.

FARM. About FARM. *Farmusa.org* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z:

<http://www.farmusa.org/about.htm>

HITLIN, Steven; VAISEY, Stephen. The New Sociology of Morality. *Sociology*, 2013, Vol. 39.1 str. 51–68. [online] Dostupné z: <http://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-soc-071312-145628> [citováno dne 10. 04. 2014]

CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2013, 118 s. ISBN 978-80-7387-607-4.

KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. Vyd. 4. Praha: Slon. 2002, 204 s. ISBN 9788085850253.

KNIGHT Sarah; BARNETT Louise. Justifying Attitudes toward Animal Use : A Qualitative Study against of People's Views and Beliefs. *Anthrozoos: A Multidisciplinary Journal of the Interactions of People & Animals*, 2008, 21.1: 31–42.

LUKES, Steven. *Moral Relativism*. 1st ed. New York: Picador, 2008, 208 s. ISBN 978-0312427190.

MARTUCELLI, Danilo. *Sociologie modernity. Itinerář 20. století*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 496 s. ISBN 978-80-7325-145-1.

MURPHY, Robert F., *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. Vyd. 2. Praha: Slon, 1998. 266 s. ISBN 80-85850-53-2.

NASO, Publius Ovidius. *Proměny*. Vyd. 4. Praha: Odeon, 1969. 444 s. ISBN 02-042-69.

OTEVŘI OČI. O nás. *Otevrioci.cz* [online]. © 2006-2014 [cit. 2014-06-26]. Dostupné z: <http://otevrioci.cz/otevrioci/>

PATTERSON, Charles. *Věčná Treblinka. Ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2003. 260 s. ISBN 80-7252-084-9.

PETA. About PETA. *Peta.org* [online]. [cit. 2014-05-13]. Dostupné z: <http://www.peta.org/about-peta/learn-about-peta/>

PETRUSEK, Miloslav. *Společnost a kultura*. Vyd. 1. Praha: OPS, 2012. 190 s. ISBN 978-80-904956-5-4.

PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*. Vyd. 1. Praha: Slon, 2006. 459 s. ISBN 80-86429-63-6.

SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2001. 260 s. ISBN 80-7252-042-3.

Soucitně 2014. *Představujeme lživou kampaň značky Tatra*. [online] Dostupné z: <http://soucitne.cz/predstavujeme-lzivou-kampan-znacky-tatra> [citováno dne 11.11.2014]

STRAUSS, Anselm L.; CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999. 196 s. ISBN: 808583460X.

Svoboda zvířat 2009. *Humánní vzdělávání v přírodních vědách. Alternativní přístupy k pokusům na zvířatech a pitvám*. [online] Dostupné z: <http://www.protisrsti.cz/dokumenty/SvZv%20Brozura%20Vzdelavani%20A5%20nahled.pdf> [citováno dne 05.12.2014]

Svoboda zvířat 2014. *Fakta o produkci kožešin*. [online] Dostupné z: http://www.protisrsti.cz/dokumenty/Dopis_kozesiny_012014.pdf [citováno dne 05.12.2014]

ŠKODOVÁ, Markéta 2006. *Češi o životě zvířat chovaných v zajetí*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění. [online] Dostupné z: http://www.protisrsti.cz/dokumenty/Svoboda%20zvirata_Zaverecna%20zprava.pdf [citováno dne 12.04.2014]

WISE, Steven M. *Animal Rights, One Step at a Time*. In: SUNSTEIN, Cass R. *Animal Rights: current debates and new directions*. 1st. ed. Oxford: Oxford University Press, 2004. 352 s. ISBN 978-0195305104.

YOUROFSKY, Gary. *Best Speech You Will Ever Hear*. In *Youtube* [online]. 22.12.2010 [vid. 08.09.2010]. Kanál uživatele TheAnimalHolocaust. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=es6U00LMmC4>

269 CZ. O nás. 269.cz [online]. © 2012-2014 [cit. 2014-06-26]. Dostupné z:
http://www.269.cz/p/blog-page_27.html

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Přepisy provedených rozhovorů (CD)